

ҚАУІПСІЗ ЕЛ

Сарқылмасын Сыр - Ана!

РЕСПУБЛИКАЛЫҚ ТӘУЕЛСІЗ ҚОҒАМДЫҚ-САЯСИ ГАЗЕТ

WWW Qaa.kz

qaa.kz

Ақмешіт Ақшамы Газеті

Үкімет пен әкім

ЖЫЛУ БЕРУ МАУСЫМЫ БАСТАЛДЫ

Үкімет басшысы Олжас Бектеновтің төрағалығымен Үкімет отырысы өтті. Күн тәртібінде жылу беру маусымы қаралды. Үкімет басшысының бірінші орынбасары Нұрлыбек Нәлібаев өңірлердің жылу беру маусымына дайындығы, жылу көздеріндегі отын қоры, сондай-ақ жылу және электр желілеріндегі жөндеу жұмыстарының аяқталуы туралы баяндады.

Алматы және Шымкент қалаларында, Ұлытау, Жетісу, Алматы, Түркістан, Жамбыл, Батыс Қазақстан, Қызылорда және Маңғыстау облыстарында жылу беру жүйесіне қосу жұмыстары кестеге және ауа райы жағдайына сәйкес қазан айының соңына дейін жүргізіледі.

О. Бектенов бұған дейін желілердің дайындығын 1 қазанға дейін қамтамасыз ету тапсырылғанын атап өтті. Абай облысынан басқаның бәрі бұл тапсырманы

мерзімінде орындады. Осыған байланысты О. Бектенов Абай облысы әкімінің аталған салаға жетекшілік ететін орынбасарын тәртіптік жауапкершілікке тартуды тапсырды.

– Жылыту маусымы жоспарға сәйкес басталды. Оңтүстік және батыс өңірлерде жылу бекітілген кестеге және ауа райы жағдайына байланысты беріледі. Өңір әкімдері жылыту маусымын өткізу жөніндегі өңірлік штабтардың жұмысын қайта жандандырып, энергия көздері мен желілердің жұмысын үнемі тексеріп отырсын. Жоспарлы параметрлердің бәрі сақталуы керек, сондай-ақ отынның нормативтік қоры мен қосалқы жабдықтардың дайындығын қамтамасыз ету қажет. Халыққа қажетті көмір бағасын тұрақты бақылауда ұстап, отын тапшылығына жол бермеңіздер, – деп Үкімет

басшысы өңір әкімдеріне жауапкершілік жүктеді.

Жиынға облыс әкімі Мұрат Ерғешбаев селекторлық режим арқылы қатысты.

Үкімет отырысынан кейінгі мәжілісте аймақ басшысы жылу беру маусымының өту барысы Президент Әкімшілігінің, Үкіметтің қатаң бақылауында тұрғанын айтты. Тіршілікті қамтамасыз етуші кәсіпорындардың штаттық режимде жұмыс істеуі сала басшыларының күнделікті қадағалауында болуы тиіс.

– Білім, денсаулық сақтау, мәдениет, спорт басқармалары мен коммуналдық кәсіпорындардың басшылары тұрғын үйлерді, әлеуметтік нысандарды жылумен, электр жарығымен, ауыз сумен және газбен үздіксіз қамтамасыз етсін.

Төтенше жағдайлар департаменті газдан улану, өрт

оқиғаларының алдын алудың тиісті шараларын қабылдап, әлеуметтік нысандар мен тұрғын үйлердің өрт және газ қауіпсіздігі талаптарына сәйкестігін толық тексерсін. Барлық нысан талаптарға сай болуы тиіс, – деді Мұрат Нәлқожаұлы.

Өңірде жылу беру маусымы 5 қазанда басталды. Қазір тіршілікті қамтамасыз етуші кәсіпорындар штаттық режимде жұмыс істеп тұр. 1074 әлеуметтік нысан мен 943 көпқабатты тұрғын үй кезек-кезеңімен жылуға қосылуда. Сыртқы ауа температурасына сәйкес бекітілген кесте бойынша қазандықтар жылу энергиясын тұрақты беріп жатыр.

Барлық әлеуметтік нысан қажетті отын қорымен қамтамасыз етілген. Жалпы 80 мың тонна көмір қажет, оның 68 мың тоннасы тұрғындарға, 12 мың тоннасы әлеуметтік нысандарға арналған.

World population review онлайн-сервис аналитиктері биылғы жылға бірнеше орталықтарды және арнайы платформаларды біріктіре отырып, қауіпсіздік деңгейі бойынша жаһандық рейтингін жасапты.

Өз тұрғындары, әрі елге келуші қонақ шетелдіктер үшін ең қауіпсіз ел биылғы жылы тағы да Исландия екен. Жалпы қауіпсіздік рейтингі 100 баллмен бағаланады десек, Исландия 95 балл жинаған.

Екінші қауіпсіз ел 94 балл жинаған Дания екен. Ал, үшінші орында 92 баллмен Австрия.

Әлемдегі ең қауіпсіз 10 ел қатарында бұлардан бөлек Францияның Полинезиясы, Сингапур, Жаңа Зеландия, Нидерландының Аруба аралы, Бермуд аралы, Гибралтар, Швейцария бар екен.

Қазақстан ТМД елдері бойынша ең қауіпсіз ел санатында. Тек Белоруссияға жол беріп тұр. Ал, қауіпсіз елдердің жаһандық рейтингінде 194 ел арасында 63-ші орында.

Қазақстан Қарабахқа, АҚШ-қа, Молдоваға, Қытайға, Францияға, Грузияға қарағанда қауіпсіз. Ал, ТМД елдері арасында Белоруссия мен Қазақстаннан кейін Армения, Азербайжан, Өзбекстан, Тәжікстан, Қырғызстан, Ресей елдері орналасқан. Айта кетейік Ресей 34 баллмен 172-ші орында.

Палестина әдеттегідей қауіпті елдердің көшбасында. Сондай-ақ Малави, Танзани, Оңтүстік Судан, Сирия, Йемен, Ауғанстан, Ирак, Сомали, Ливия, Солтүстік Корея қауіпті елдер қатарында.

АХАТОВТЫҢ АҚ АРМАНЫ немесе ҚАЛА КҮНІ МЕРЕКЕСІ

Құрылысы қарқынды дамып, экономикалық әлеуеті артып жатқан заманауи шаһардың бірі - Қызылорда қаласы. Соңғы жылдары қала келбеті әдеттегіден де жаңарып, заманауи үлгіде әлеуметтік нысандар бой көтеріп, бірнеше қабатты тұрғын үйлер тұрғызылуда. Сәйкесінше инфрақұрылым да дамуда. Қала көшелері абаттандырылып, саябақтар мен демалыс орындары көбейіп келеді. Біршама ескі ғимараттар жаңаланып, халықтың сұранысына сәйкес соңғы үлгідегі қоғамдық орталықтар да бой көтерді. Тұрғындар ғана емес, қала қонақтары да таңданыспен қарайтын келбетті мекенге айналды.

Облыс орталығының тек сырт келбеті ғана емес, ішкі ахуалы да тұрақталып келеді. Экономикалық өсім де оң бағытта. Салалық жылжулар да жоғары деңгейде. Кіші және орта бизнестің дамуы жаңа жұмыс орындарының ашылуына мүмкіндік беруде. Қала орталығы ғана емес, қалаға қарасты ауылдық округтер мен кенттер де көркейіп, ондағы өзекті мәселелер ретімен шешім де табуда.

Әлбетте, қуантарлық көрсеткіштің артында тынымсыз еңбек пен жүйелі жоспар жатыр. Соны жүзеге асыратын қала әкімі мен оның командасының ықпалы деуге негіз бар. Қала басшысы Нұржан Ахатов әкім болғалы оның бастамасымен орындалып, нәтижесін көрсетіп жатқан ауқымды жобалардың қатары да аз емес. Қаладағы қарқынды жақсылықты көре алатын көзі бар жаңға небір зәулім ғимараттар, әлеуметтік нысандар, еңсесі биік тұрғын үйлер жетістіктерді жеткізіп тұрғандай. Бастысы, жергілікті жұртшылықтың тұрмысына қолайлы, тіршілігіне ыңғайлы мекен болуында. Ол үшін қай бағытта да кемшілік болмауы тиіс. Бұл облыс орталығының дамуын ілгерілету үшін тынымсыз еңбек етіп жүрген қала әкімі Ахатовтың ақ армандарының бірі делік... Оның қаланы қайтсем де қарқын алған, әлеуеті артқан, халқының халі жетілген, бүгінгі берекелі, келешегі келісті мекенге айналдырсам деген мақсаты бар. Бұл ретте қаланың маслихат депутаттарына жақында берген есебінде өзі былай дейді...

- Бүгінде Қызылорда қаласының нағыз құрылыс кластеріне айналғаны баршаға аян. Сүйікті шаһарымыздың ажарын ашқан зәулім, заманауи ғимараттар бой көтеріп, халықтың тұрмыс сапасын арттыруға бағытталған инфрақұрылымдық жобалар сәтті іске асуда. Ел игілігіне арналған инвестиция көлемі еселеп артып, өңдеу өнеркәсібі, ауыл шаруашылығы, шағын және орта бизнес салаларында тың серпіліс қалыптасты.

Мұның барлығы – мемлекет тарапынан көрсетілген жүйелі қолдаудың, елдегі саяси реформалардың оң нәтижесінің және әрбір Сыр тұрғынының туман өңірді өркендетуге қосқан ортақ үлесінің жемісі.

Ең басты міндетіміз - әрбір тұрғынның, отбасының өз шаңырағында қауіпсіз, жайлы әрі бақытты өмір сүруіне шынайы жағдай жасау.

Сол мақсатта барлық шаралар қарастырылады, мүмкіндігімізді кеңейтуге күш саламыз. Жасампаз жұмыс үздіксіз жалғасудағы тиіс.

Осы межеленген мақсаттарға тек сындарлы серіктестік, бірлескен қажырлы еңбек және ел алдындағы ортақ жауапкершілік арқылы ғана қол жеткізе алатынымыз айқын.

Олай болса, қала басшысының бастамаларына тоқтайлық. Жыл басынан бүгінге дейінгі қаланың тыныс-тіршілігіне көз жүгіртіп, әлеуметтік-экономикалық қарқынын сарапталық. Сандарды сөйлетелік...

5-бетте

МҰҒАЛІМ МӘРТЕБЕСІ АРТТЫ

Ғалым мен шахтер де, кәсіпкер мен дәрігер де, әнші мен жыршы да бас иетін бір жан бар. Ол - ұстаз. Кім болмасын, қай саланың маманы, не атағы жер жарған тұлғаның өзі де еңбек жолының алдында ұстаз алдынан өтеді. Тіпті, әкім де..

Шәкіртке тәлім мен білімді қоса меңгертіп, өмір жолына бағыт көрсететін ұстаздар қауымының мәртебесі қоғам үшін қашан да биік болуы тиіс.

"Мұғалімдер күні" облыс басшысы Мұрат Ерғешбаев Өнер орталығында өткен мерекелік кеш барысында ұстаздардың қадірін «Дегенмен біз бір ақиқатты ешқашан ұмытпауымыз керек. Қанша заманауи мектеп салсақ та, қанша технология әкелсек те, оның нәтижесін жасайтын – ұстаз. Компьютер баланың сұрағына жауап бере алады. Алайда оның бойына елге деген сүйіспеншілікті, адамға деген құрметті, еңбекке деген жауапкершілікті ұстаз ғана сіңіреді.

Сондықтан біз үшін мұғалімнің мәртебесі – мемлекеттік саясаттың ғана емес, қоғамның да маңызды құндылығы. Мұғалімнің беделі төмен болған жерде тиісті білім де, тәрбие де болмайды", - деп бір ауыз теңеумен түйіндегені бар..

Білім саласына тиесілі сауал да, өзекті мәселелер де қашаннан болған. Бірақ, соңғы жылдары облыс көлемінде аталған бағыттағы жақсы көрсеткіш, ұстаздар мен шәкірттердің жетістіктері, жаңадан бой көтеріп жатқан білім ордалары, биліктің әр ата-ана мен ұстаздың тіпті оқушының пікіріне құлақ асатыны да көңіл қуантады. Әлбетте, облыстың бас ұстазы Асқарбек Есжанов саладағы тізгінді қолға алғалы оның қатаң тәртібі мен шегедей өткір талабы жақсы нәтижеге жеткізуде.

Жүйелі жұмыстың нәтижесі мен мұғалімдердің мәртебесі мереке қарсаңында да көтерілді. Қызылорда облысының әкімі Мұрат Ерғешбаев облыстағы білім саласына үлес қосып жүрген

бірқатар ұстаздармен кездесіп, "Ұстаз қанат, шәкірт- қауырсын" тақырыбымен өткен мерекелік жиын барысында қала ғана емес, ауыл-аудандардан жиналған мұғалімдерге құрмет танытты, білім саласы бойынша облыс дамуына қосқан үлестеріне алғыс білдірді.

Қызылорда облысының әкімі Мұрат Ерғешбаев:

- Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Кемелұлы: «Ұстазды қадірлей білу – өркениетті қоғамға тән қасиет. Біз ұлт сапасын арттырғымыз келсе, бірінші кезекте мұғалімдерге барынша қолдау көрсетуіміз керек. Бұл – менің мызғымас ұстанымым», – деген болатын.

Президент тапсырмасына сәйкес жергілікті жерде мұғалімдердің құқығын қорғау мен әлеуметтік қолдау шараларын жоғары деңгейде жүзеге асыруды жалғастыра береміз.

Сіздер күн сайын мыңдаған баланың алдына кіресіздер. Әрқайсысының мінезі бөлек, арманы бөлек, қабілеті бөлек.

Бірінің бойындағы талантты ерте байқайсыздар, біріне сенім білдіресіздер, енді бірін сүрінген жерінен қайта тұрғызасыздар.

Жылдар өте сол шәкірттеріңіз әр салада елге қызмет етеді. Бірақ олардың жетістігінің бастауында өздеріне алғаш сенім білдірген, «сенің қолыңнан келеді» деп жігер берген ұстаздың тәлімі тұрады.

Ұстаз еңбегінің ұлылығы да осында.

Баршаңызға мықты денсаулық, отбасыларыңызға амандық, шығармашылық ізденіс пен кәсіби өрлеу тілеймін! Шәкірттеріңіздің жүрегіне әрдайым жол тауып, мерейлеріңіз үстем болсын! - деп тілек білдірді.

Салтанатты шара барысында білім беру саласында ұзақ жылдар бойы еңбек етіп, жоғары кәсіби нәтижелерге қол жеткізген үздік

ұстаздар марапатталды. Бірқатар педагогке Алғыс хаттар мен арнайы марапаттар табысталды. Алдымен «Құрмет» ордені, «Ерен еңбегі үшін», «Қызылорда облысының дамуына қосқан үлесі үшін», «Еңбек ардагері», «Ы.Алтынсарин» медальдары табысталды. Сыр мұғалімдері «Білім беру саласының үздігі» төсбелгісімен, Қызылорда облысының Құрмет грамотасымен, Оқу-ағарту министрлігінің Құрмет грамотасымен, «Орта білім беру ісінің үздігі», «Қосымша білім беру ісінің үздігі» Құрмет дипломдарымен, Премьер-министрінің бірінші орынбасарының және облыс әкімінің Алғыс хаттарымен де марапатталды. Сондай-ақ 10 ұстазға Сарыағаш шипажайына жолдама ұсынылды.

Айта кету керек Мемлекет басшысының бастамасымен жүзеге асып жатқан «Келешек мектептері» ұлттық жобасы аясында 10 мектеп пайдалануға берілді. Сонымен қатар биыл «Айгерім» балалар білім беру-сауықтыру орталығы іске қосылып, жыл сайын 8400 баланы заманауи бағыттағы бойынша қамтуға мүмкіндік алды. Ботаникалық орталық та жұмысын бастап, оқушылардың биология, экология және ботаника бағыттарын тәжірибе жүзінде меңгеруіне жағдай жасады. Сонымен бірге Қызылорда қаласының Әл-Фараби шағын ауданында 360 орындық инновациялық шығармашылық орталықтың құрылысы басталды.

Бүгінде облыстағы 320 мектепте 190 мыңға жуық оқушы білім алуда. Быыл 967 түлек «Алтын белгі» иеленіп, 1 124 оқушы мектепті үздік аттестатпен тәмамдады. Өңір оқушылары жүзінде бірыңғай тестілеуде де жоғары нәтижелер көрсетіп, республика бойынша алдыңғы қатардан көрініп келеді. Өрине, бұл ретте мектептің жүрегі саналар ұстаздың еңбегі орасан. Сондықтан мұғалімге қалай құрмет көрсетсе де жарасымды...

Айдана ӘЛИАРЫСТАН

Адам өмірінде дұрыс жол көрсетіп, бағыт- бағдар беріп, білім мен игілікке жетелейтін ұстаздардың орны ерекше. Ұстаз – шәкірт жүрегіне білім нәрін сеуіп қана қоймай, оның тұлға болып қалыптасуына ықпал ететін, өмір жолында жөн сілтейтін қадірлі жан. Әр адамның жүріп өткен жолында өз ізін қалдырған, ақыл- кеңесімен, өнегесімен өмірлік бағдар берген ұстазы болады. Менің де кәсіби және ғылыми жолымда

ерекше орны бар сондай азаматтың бірі – су ресурстары мен ирригация саласының көрнекті өкілі, техника ғылымдарының докторы, профессор, Ауыл шаруашылығы ғылымдары академиясының

университетінің «Су шаруашылығы және жерге орналастыру» кафедрасын тәмамдап, еңбек жолын енді бастағалы тұрған жас маман едім. Тәжірибесі мол, ғылым мен өндірісті қатар алып жүрген осындай азаматпен танысуым менің өмірімдегі үлкен бетбұрыстардың бірі болды. Алғашқы кездесуден-ақ ағайын байыпты мінезі, кәсіби

білімі, адамға деген қарапайым қарым-қатынасы мен шешендігі ерекше әсер қалдырды. Жанұзақ ағайын ұсынысы мен Серікбай ағайын қолдауының арқасында 2014 жылдың қараша айынан бастап Ы. Жакаев атындағы Қазақ құрша шаруашылығы ғылыми- зерттеу институтына лаборант болып жұмысқа қабылдандым. Бұл менің кәсіби жолымдағы аса маңызды кезең еді. Себебі дәл сол уақыттан бастап ғылым саласына біржола қадам

басып, ғылыми-зерттеу жұмыстарын тәжірибе жүзінде меңгере бастадым. Институттағы алғашқы күндерім әлі күнге дейін есімде: жаңа орта, жаңа ұжым, ғылыми-зерттеу жұмыстарының өзіндік тәртібі мен талаптары өзім үшін үлкен мектеп болды. Ал сол ортаға бейімделіп, өзіме сенімді қадам басуыма Серікбай ағайын қолдауы мен сенімі айрықша әсер етті. Ол кісі жас маманға мүмкіндік беріп қана қоймай, жауапкершілік жүктеп, кәсіби тұрғыдан қалыптасуына жағдай жасай білетін.

Еңбек жолымда аға лаборант, кіші ғылыми қызметкер, ғылыми қызметкер, Білім тарату орталығының менеджері сияқты қызметтерді атқардым. Әрбір қызмет мен үшін өзіндік тәжірибе мектебіне айналды. Зертханалық жұмыстардан бастап ғылыми жобаларға, далалық тәжірибелерге, алынған нәтижелерді талдауға және ғылыми ақпараттарды таратуға дейінгі сан алуан бағытта еңбек етуге мүмкіндік алдым.

2-бетте

КОРИФЭЙ

академигі Серікбай Ыдырысұлы Өмірзақов.

Серікбай ағаймен алғаш танысуым 2014 жылдың қазан айында болды. Бізді таныстырған – алғадай азамат, ағалық қамқорлығын аямаған Жанұзақ Байманов ағам еді. Ол кезде Серікбай ағай Ы. Жакаев атындағы Қазақ құрша шаруашылығы ғылыми- зерттеу институтының бас директоры болатын. Ал мен Қорқыт ата атындағы Қызылорда

ҒЫЛЫМҒА БАСТАР ЖОЛ!

2015 жылдан бастап Серікбай ағайдың баста-масымен көптеген жергілікті, отандық және халық-аралық ғылыми жобалар колға алынып, ауыл шаруашылығында су ресурстарын тиімді пайда-лану, су үнемдеу технологияларын енгізу және егін-шіліктің өнімділігін арттыру бағытында ауқымды жұмыстар жүргізіле бастады. Сол жылдары Серікбай ағайдың жанында жүріп, ғылыми жобаның қалай ұйымдастырылатынын, тәжірибелік жұмыстардың қалай жүргі-

КОРИФЭЙ

зілетінің, алынған нәтижені өндіріске енгізудің қаншалықты маңызды екенін тереңірек түсіндім. Атап айтқанда, ауыл шаруашылығы дақылдарын тамшылатып суару және топырақшілік суару технологияларын зерттеу мен тәжірибеге енгізу бағытында бірқатар жұмыстар атқардық. Сыр өңірі үшін бұл мәселелердің маңызы ерекше. Қызылорда облысының табиғи- климаттық жағдайы күрделі, су ресурстары шектеулі, ал топырақтың тұздану қаупі жоғары. Сондықтан бастап ғылыммен бұрынғыдан да тереңірек айналысып, ғылыми- зерттеу жұмыстарына белсенді араласа бастадым.

ҒЫЛЫМ – ІЗДЕНІС ПЕН ЖАУАПКЕРШІЛІК!

Магистратурада алған теориялық білімім мен институтта жинақтаған практикалық тәжірибемді ұштастыра отырып, түрлі ғылыми жобаларды әзірлеуге, жүзеге асыруға және олардың нәтижелерін ғылыми ортаға ұсынуға мүмкіндік туды. Жергілікті деңгейдегі жобалардан бастап гранттық және бағдарламалық- нысаналы қаржыландыру аясындағы ірі ғылыми-зерттеу жобаларына дейін белсенді қатыстым. Әрбір жоба біз үшін жана міндет, жана ізденіс және жана тәжірибе болды. Жобаларды дайындау барысында ғылыми тақырыпты дұрыс қалыптастыруды, зерттеудің мақсаты мен міндеттерін айқындауы, әдістемесін әзірлеуді, тәжірибелік жұмыстарды ұйымдастыруды, алынған нәтижелерді талдауды және ғылыми жарияланымдар дайындауды үйрендім. Серікбай ағайдан алған ең басты сабақтардың бірі – ғылымның нақты нәтижеге бағытталуы. Ғылыми жобаның табысты болуы идеядан бастап нақты нәтижеге дейінгі барлық кезеңнің жүйелі ұйымдастырылуына байланысты. Жоба құжаттарын дайындау, ғылыми жаңалығын негіздеу, күтілетін нәтижелерді айқындау, орындаушылардың жұмысын үйлестіру және белгіленген нәтижелерге қол жеткізу – үлкен жауапкершілікті талап етеді. Ағайдың үнемі айтатын ұстанымы да осыған саяды: ғылыми зерттеудің басты

«БІЛІМІНДІ ТЕРЕҢДЕТУІҢ КЕРЕК»

Серікбай ағайдың тағы бір ұстанымы: «Ғылыммен айналысамын десең, біліміңді тереңдетуің керек». Осы кісінің ұсынысы мен ақыл-кенесінің арқасында 2017–2019 жылдар аралығында Қорқыт ата атындағы Қызылорда университетінің «Жерді мелиорациялау, баптау және қорғау» мамандығы бойынша магистратурада білім

нәтижесі – нақты дерек, ғылыми жаңалық және оны өндіріске енгізуге болатын нәтиже. Бұл қағида бүгінде менің де кәсіби ұстанымымның бір бөлігіне айналды.

ҒЫЛЫМ ШЕКАРА ТАЛҒАМАЙДЫ

Серікбай Ыдырысұлының ғылыми еңбегі еліміздің шеңберімен ғана шектелмей, халықаралық ғылыми ынтымақтастық бағытында да кенінен танылды. Ғалым Өзбекстан, Қытай, Филиппин, Ресей, Украина, Германия және тағы басқа да көптеген елдерде өткен халықаралық ғылыми конференцияларға, семинарлар мен симпозиумдарға, ғылыми тағылымдамаларға белсенді қатысты. Шетелдік әріптестермен тәжірибе алмасып, заманауи технологиялар мен ғылыми зерттеу әдістерін зерделей отырып, оларды Қазақстанның, әсіресе Сыр өңірінің табиғи- климаттық және өндірістік жағдайларына бейімдеу мәселесіне ерекше көңіл бөлді. Бұл – Серікбай ағайдың ғалым ретіндегі тағы бір ерекшелігі. Ал шетелдік тәжірибені сол күйінде қабылдаумен шектелмей, оны еліміздің нақты жағдайымен ұштастыруға тырысады.

ҒАЛЫМНЫҢ ҒЫЛЫМИ МҰРАСЫ

Серікбай Ыдырысұлының ғылыми мұрасы да аса ауқымды. Көп жылғы ғылыми- зерттеу еңбегінің нәтижесінде 250- ден астам ғылыми мақала, оның ішінде халықаралық Scopus деректер базына енген 10 ғылыми мақала, 3 монография, 4 оқу құралы, 12 ғылыми-әдістемелік ұсыным және 9 әдістемелік нұсқау жарық көрген. Сонымен қатар ғалымның авторлығымен 9 патент және 10 авторлық куәлік алынған. Бұл көрсеткіштер – бір адамның ұзақ жылғы

тынымсыз еңбегінің, ізденісінің және ғылымға деген адалдығының айқын көрінісі. Алайда Серікбай ағайдың ғылыми мұрасын тек осы сандармен бағалау жеткіліксіз деп ойлаймын. Ғалымның шынайы еңбегі артынан ерген шәкірттерінен, ғылыми мектебінен, өндірісте жүзеге асқан идеяларынан және кейінгі буынға қалдырған өнегесінен көрінеді.

ҰСТАЗДЫҢ ЕҢ ҮЛКЕН БАЙЛЫҒЫ – ШӘКІРТІ

Серікбай ағайдың бойындағы ерекше қасиеттердің бірі – адамға сенім арта білуі. Ол кісі жас маманға мүмкіндік береді, бірақ сонымен бірге жауапкершілік жүктейді. Сенім білдіре отырып, ізденуге, қателесуге, қайта үйренуге және өзіңді дамытуға жол ашады. Сондықтан оның жанында жүрген әрбір жас маман өзін жай ғана қызметкер емес, болашақ ғалым ретінде сезінеді. Бүгінде өзім де жас мамандармен бірге еңбек етіп, олардың кәсіби қалыптасуына атсалысып жүрген кезде ұстаздан алған сол тәлімнің мәнін бұрынғыдан да терең түсінемін. Ұстаздың шәкіртіне беретін ең үлкен сыйы – дайын жол емес, өз жолын табуға мүмкіндік беретін бағыт екен. Серікбай ағай маған дәл сондай бағыт көрсетті.

ҰСТАЗҒА ТАҒЫЗЫМ!

Өзім үшін Серікбай ағай – белгілі ғалым ғана емес, ғылымға жол көрсеткен ұстаз, кәсіби бағыт берген тәлімгер және адамдық, азаматтық қасиетімен үлгі болған дарабоз тұлға. Бүгінде 70 жылдық мерейтойына орай ғалымның өткен жылдарға көз жүгірте отырып, бір нәрсеге анық көз жеткіземін: адамның ғалым ретіндегі жетістігі оның жариялаған еңбектерімен, алған марапаттарымен ғана өлшенбейді. Оның шынайы биіктігі – артынан ерген шәкірттерімен, берген тәлімімен және кейінгі буынның жүрегінде қалдырған ізінен көрінеді. Серікбай ағайдың бір ауыз сөзі талай ойға қозғау салды. Бір ұсынысы талай мүмкіндікке жол ашты. Ал сенімі талай жас маманның өзіне деген сенімін арттырды. Мен бүгін ғылым жолында келе жатқанымды, ғылыми жобаларға қатысып, зерттеу жұмыстарын жүргізіп жүргенімді сол жылдардағы ұстазымның қолдауы мен берген бағыттымен тікелей байланыстырамын. Шәкірттің әрбір жетістігінің артында оған жол көрсеткен ұстаздың еңбегі тұратыны анық. Сондықтан өзіңіздің шәкіртіңіз болғанымды әрдайым мақтан тұтамын, Серікбай ағай!

70 ЖЫЛДЫҚ МЕРЕЙТОЙЫҢЫЗ ҚҰТТЫ БОЛСЫН!

Сізге зор денсаулық, отбасылық амандық, ұзақ ғұмыр, шығармашылық шабыт және ғылыми ізденістеріңізге толағай табыс тілеймін. Ел игілігі жолындағы еселі еңбегіңіздің жемісін көріп, шәкіртте-ріңіздің құрметіне бөленіп, абыройыңыз асқақтай берсін!

Ізгі ниетпен, Ө.С.БАЙМАХАНОВ,
шәкірті , «Қазгидрогеология» ҮГҚ» КЕАҚ
Қызылорда филиалы директорының орынбасары

Қызылорда облысы бойынша экономикалық тергеп-тексеру департаменті басшысының орынбасары Р.САТЫБАЛДИЕВ:

"ДЕПАРТАМЕНТ ҚЫЗМЕТІ ТЕК ЖАЗАЛАУМЕН, НЕМЕСЕ ТЕРГЕУМЕН ШЕКТЕЛМЕЙДІ"

Департамент қызметінің негізгі мақсаты – мемлекеттің экономикалық мүддесін қорғау, бюджет қаражатының заңсыз жұмсалуына жол бермеу, көлеңкелі экономикаға, қаржы пирамидаларына, заңсыз ойын бизнесіне және басқа да экономикалық құқық бұзушылықтарға қарсы іс-қимыл жасау.

Енді Департамент жұмысының негізгі бағыттарына жеке тоқталып өтейін.

Департамент жұмысының маңызды бағыттарының бірі - азаматтардың қаражатын заңсыз тартатын қаржы пирамидаларының қызметін анықтау және олардың жолын кесу. Есептік кезеңде атқарылған жұмыстардың нәтижесінде 2 қаржы пирамидасының жолы кесілді. Тергеп-тексеру барысында жәбірленушілерге келтірілген жалпы залал соммасы 59 млн. теңгені құраған. Соттың заңды күшіне енген үкімдері негізінде мемлекет кірісіне құны 5 млн. теңге болатын автокөлік және 2 947 945 USDT криптоактивтер тәркіленген.

Ал заңсыз ойын бизнесін ұйымдастыру дерегі бойынша 2026 жылдың тоғыз айында 5 қылмыстық іс сотқа жолданды.

Жалпы департамент көлеңкелі экономикаға қарсы күрес іс-қимылдарына ерекше назар аударуда. Атап айтқанда, биыл Шиелі ауданында бағалы металдарды заңсыз өндіру дерегі анықталып, аталған факт бойынша қыл-мыстық іс тіркелді. Тінту барысында құра-мында алтыны бар 500 грамнан астам шикізат, 2 арнайы техника, 12 металл іздегіш және 6 автокөлік тәркіленді.Қазіргі уақытта қылмыстық іс бойынша сотқа дейінгі тергеп-тексеру жүргізілуде.

Бүгінде департамент қызметкерлері әлеуметтік желіге күнделікті, жүйелі түрде мониторинг жасауда. Атқарылған жұмыс нәтижесінде, «Кибернадзор» ақпараттық жүйесі арқылы қаржы пирамидалары мен алаяқтыққа қатысты 10 000-нан астам сілтеме бұғатталды.

Сенім телефоны

Қазақстан Республикасы Президентінің 29.12.2015 жылғы № 153 «Қазақстан Республикасы мемлекеттік қызметшілерінің әдептілік нормаларын және мінез-құлық қағидаларын одан әрі жетілдіру жөніндегі шаралар туралы» Жарлығына және Қазақстан Рес-публикасының 18.11.2015 жылғы № 410 V «Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл туралы» Заңына сәйкес, **Қызылорда қаласының жұмыспен қамту және әлеу-меттік бағдарламалар бөлімінде** азаматтарды жеке мәселелерімен қабылдау күнделікті сағат 9.00-ден 19.00-ге дейін, үзіліс уақыты 13.00-ден 15.00-ге дейін және 8(7242)40-04-84 сенім телефоны жұмыс істейтінін хабарлайды.

СЕНІМ ТЕЛЕФОНЫ

Қазақстан Республикасы Президентінің 2015 жылғы 29 желтоқсандағы «Қазақстан Республикасы мемлекеттік қызметшілерінің әдептілік нормаларын және мінез-құлық қағидаларын одан әрі жетілдіру жөніндегі шаралар туралы» № 153 Жарлығы талаптарының орындалуы және Қазақстан Республикасының 2015 жылғы 18 қарашадағы №410-V «Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл туралы» Заңына сәйкес **«Қызылорда қаласының Қарауылтөбе ауылдық округі әкімінің аппараты» коммуналдық мемлекеттік мекемесінде** 8 (7242) 21-33-21 «Сенім телефоны» жұмыс жасайтынын және Қарауылтөбе ауылдық округі әкімімен азаматтарды жеке мәселелерімен қабылдау әр аптаның сәрсенбі күні сағат 15.00-ден 19.00-ге дейін жүргізілетіндігін хабарлайды.

ТЕЛЕФОН ДОВЕРИЯ

В соответствии с Указом Президента Республики Казахстан от 29 декабря 2015 года № 153 «О мерах по дальнейшему совершенствованию этических норм и правил поведения государственных служащих Республики Казахстан» и Законом Республики Казахстан от 18.11.2015 года № 410 V «О противодействии коррупции» прием граждан по личным вопросам **в отделе занятости и социальных программ города Кызылорда** ежедневно с 9.00 до 19.00 часов, время перерыва с 13.00 до 15.00 и телефон доверия 8(7242)40-04-84.

МЕМЛЕКЕТТІК САТЫП АЛУ – ТИІМДІЛІК ПЕН АШЫҚТЫҚТЫҢ МАҢЫЗДЫ ТЕТІГІ

Мемлекеттік сатып алу – мемлекеттің, мемлекеттік мекемелер мен ұйымдардың өз қызметін жүзеге асыру үшін қажетті тауарларды, жұмыстарды және көрсетілетін қызметтерді сатып алуына байланысты қоғамдық қатынастарды реттейтін маңызды құқықтық тетік. Оның негізгі мақсаты – бюджет қаражатын тиімді пайдалану, сапалы тауарлар мен қызметтерді алу және сатып алу рәсімдерінің ашықтығын қамтамасыз ету.

Қазақстан Республикасында мемлекеттік сатып алу саласындағы негізгі құқықтық акт 2024 жылғы 1 шілдедегі №106-VIII ҚРЗ «Мемлекеттік сатып алу туралы» Заң. Аталған Заң 2025 жылғы 1 қаңтардан бастап қолданысқа енгізілді.

Мемлекеттік сатып алу – ашықтық пен тиімділіктің кепілі. Мемлекеттік сатып алу – мемлекет пен мемлекеттік ұйымдардың қажетті тауарларды, жұмыстарды және қызметтерді сатып алуын реттейтін маңызды құқықтық тетік. Оның басты мақсаты – бюджет қаражатын тиімді пайдалану, сапалы тауарлар мен қызметтерді қамтамасыз ету және сатып алу

рәсімдерінің ашықтығын арттыру.

Қазақстан Республикасында мемлекеттік сатып алу саласындағы негізгі құқықтық акт – «Мемлекеттік сатып алу туралы» Заң. Заң талаптарына сәйкес сатып алу конкурс, аукцион, баға ұсыныстарын сұрату, бір көзден алу және электрондық дүкен арқылы жүзеге асырылуы мүмкін.

Мемлекеттік сатып алу жүйесін цифрландыру рәсімдердің ашықтығын арттырып, тапсырыс берушілер мен өнім берушілердің өзара іс-қимылын жеңілдетуге мүмкіндік береді. Сонымен қатар заңнама адал бәсекелестікті дамытуға және отандық өндірушілерді қолдауға бағытталған.

Сондықтан мемлекеттік сатып алуға қатысушылардың заң талаптарын сақтауы – бюджет қаражатының тиімді әрі мақсатты жұмсалуының маңызды шарты.

А. КАЙБАЛДИЕВА
Қызылорда облысының мамандандырылған ауданаралық экономикалық сотының судьясы

МЕНШІК ИЕСІ:	Редакцияның мекен-жайы:	(E-mail: a_akshamy@mail.ru)	ТАРАЛЫМЫ: 4000	Газет бетіндегі жарияланымдардың позициясы мен фактілері үшін редакция жауап бермейді.
«Желтоқсан и К» ЖШС	Қызылорда қаласы Абай даңғылы, 59/1	Газет Қазақстан Республикасы Байланыс және Ақпарат Агенттігінде тіркеліп	Газет редакцияның компьютерлік орталығында теріліп, беттелді. Газет Қызылорда қаласындағы «PRINТ» баспаханасында басылды.	Қолжазбалар өңделеді және авторларға қайтарылмайды.
Бас редактор Сәрсенкүл Бәйдешқызы БИҚОЖАЕВА	Телефон: 23-16-08 23-16-11	№14611-Г «7» қараша 2014 жылы күәлігі берілген. Алғашқы есепке қою кезіндегі нөмірі мен мерзімі №1026-Г - 11.01.2000 ж	Мекен-жайы: Қызылорда қаласы, А.Байтұрсынов көшесі, №49	Газет материалдарын көшіріп басу үшін міндетті түрде редакцияның рұқсаты керек.
Бас редактордың орынбасары Айдана ӘЛИАРЫСТАН		Газет аптасына бір рет жарық көреді	Таралу аумағы: Қазақстан Республикасы	Сурет сапасына редакция жауап бермейді
			Тапсырыс	

Қызылорда облысы әкімі Мұрат Ерғешбаевтың қатысуымен «Vigor Holding» компаниясының Шиелі ауданындағы қуаттылығы 20 МВт күн-электр станциясын іске қосу рәсімі өтті. Оған облыс прокуроры-инвестициялық омбудсмен Ризабек Ожаров, зиялы қауым өкілдері мен ел ағалары, аталған компанияның және жобаға қаржылай қолдау көрсеткен «Қазақстанның Даму Банкінің» өкілдері арнайы қатысты.

КҮН-ЭЛЕКТР СТАНЦИЯСЫ КӨБЕЮДЕ

– «Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Кемелұлы елімізде жаңа инвестициялық кезеңді бастауды, оның ішінде индустрия, энергетика және құрылыс салаларында заманауи өндірістер ашуды тапсырған болатын.

Жаңа жобаларды іске асыруға, өнеркәсіпті дамыту үшін жеке капитал тартуға мемлекет жан-жақты қолдау көрсетіп, қолайлы жағдай жасап келеді.

Осының айқын көрінісі ретінде, бүгін отандық инвестордың қатысуымен жүзеге асқан жоба – «Vigor Holding» компаниясының күн-электр станциясын іске қосу рәсіміне жиналды.

Біз отандық және шетелдік инвесторлармен ашық, әрі сенімді қарым-қатынас орнатып, нәтижелі жұмыс жасауға әрдайым дайынбыз! Жаһандық бәсеке күшейіп тұрған қазіргі заманда бұл – өте маңызды бастама. Өндірістер ашуға, жаңа технологияларды дамытуға салынған инвестицияның міндетті түрде қайтарымы болады. Осы ретте, ұтымды әлеуетімізді және мүмкіндіктерді тиімді пайдалануымыз қажет. Жаңа станцияның жұмысы табысты болсын!», – деді Мұрат Нәлқожаұлы.

Жиында ауданның әлеуметтік-эко-

Бүгінде өңірде жалпы қуаттылығы 151 мегаватт болатын 11 күн-электр станциясы жұмыс істеп тұр. Алдағы уақытта қуаттылығы 225 мегаватттан асатын тағы 7 күн-электр станциясын іске қосу жоспарланған. Қазір Арал және Жаңақорған аудандарында 30 мегаватттық станциялар құрылысы жүргізілуде. Сонымен қатар Қызылорда қаласында 15 мегаватттық, ал Шиелі ауданында әрқайсысының қуаттылығы 60 мегаватт болатын екі күн-электр станциясының жобасы әзірленуде. «ҚызылордаЭнерджиГаз» мекемесінің 10 мегаватттық станциясының құрылысы алдағы айда басталады.

номикалық дамуына үлес қосқан және жобаның нәтижелі жүзеге асуына атсалысқан азаматтар облыс әкімінің Алғыс хатымен марапатталды. Ризабек Кәрімұлы, «Vigor Holding» компаниясының бас директоры Айтуған Ахметұлы құттықтау сөз сөйлеп, ардагер Өркен Әзімханұлы ақ батасын берді.

ЖАҚСЫ ЖОЛДАР – ӨМІР ТАЛАБЫ

Қызылорда облысы әкімі Мұрат Ерғешбаев көлік инфрақұрылымын дамыту және автомобиль жолдарының сапасын арттыруда қолға алынған құрылыс жұмыстарының барысымен танысты.

Мемлекет басшысы Ұлттық құрылтайдың бесінші отырысында “Жақында “Қызылорда – Жезқазған” жолының Қызылордаға тиесілі бөлігі салынып бітті. «Батыс Қытай – Батыс Еуропа» – Қазақстандағы ең негізгі жолдың бірі. Алайда, оның “Қызылорда – Ақтөбе” арасындағы бөлігі тар, көлік апаттары жиі болып жатады. Мен осыған дейін бұл жолды кеңейту туралы тапсырма бердім. Биыл осы бағытта 4 жолақты жаңа күре жолдың құрылысы басталады.

Сондай-ақ мен бытырғы Жолдауымда «Бейнеу – Сексеуіл» жолының құрылысын тездетуді тапсырғанымды білесіздер. Ондағы жұмыстар да биыл басталмақ» деп атап өткен болатын.

Тамыз айында телекөпір арқылы «Қызылорда-Сексеуіл», «Ұлғайсын-Сексеуіл» және «Бейнеу-Сексеуіл» автокөлік жолдарының құрылысын бастап берді. Телекөпір барысында Премьер-министрдің бірінші орынбасары Нұрлыбек Нәлібаев жобаны бастауға әзірлік жөнінде баяндап, еліміздің көлік инфрақұрылымын дамытудағы жобалардың маңызын атап өтті.

Аймақ басшысы алдымен “Қызылорда-Ақтөбе” бағытындағы Қызылорда қаласының айналма жолы мен «Қызылорда-Сексеуіл» автомобиль жолының құрылыс алаңына барды.

Қызылорда қаласының айналма жолының ұзындығы 25,8 шақырым, келісім-шарт құны 39,5 млрд. теңге. Ислам даму банкі есебінен қаржыландырылуда. Бас мердігері «Қыран», жобалаушысы «Семдорпроект» серіктестіктері. Жобаны іске асыру мерзімі 2026-2029 жылдар. Құрылысқа 150 жұмысшы және 85 арнайы техника жұмылдырылған.

«Қызылорда-Сексеуіл» автомобиль жолының 130,8 шақырымын қамтитын жобаның құны 242,3 млрд. теңге. Қаржыландыру көзі Ислам даму банкі болса, мердігері «Integra Construction KZ», қосалқы мердігері «Элит Строй Комплект» серіктестіктері. 2026-2029 жылдар аралығында іске асады. Қазір құрылыс жұмыстарына 70 жұмысшы мен 43 арнайы техника тартылған.

Аталған жобалар өңірдегі жол-көлік инфрақұрылымын жаңғыртуға, көлік қозғалысы қауіпсіздігі мен қолайлылығын арттыруға, транзиттік бағыттардың өткізу қабілетін жақсартуға мүмкіндік береді.

ТЕМІРЖОЛ СТАНСАЛАРЫ ЖӨНДЕЛУДЕ

Қызылорда облысы әкімі Мұрат Ерғешбаев Жалағаш және Сырдария аудандарындағы теміржол қызмет көрсету пункттерінің құрылыс барысымен танысты.

Жалағаш станциясы арқылы тәулігіне 5 жүп, яғни 10 жолаушылар пойызы өтеді. Аудан аумағындағы 47 шақырым теміржол бойында 2 станция және 1 разъезд орналасқан. Нысан құрылысына 708 млн. теңге бөлінген.

Бүгінге дейін ғимараттың іргетасы құйылды, цемент-бетон блоктары монтаждалып, кірпіші қаланды. Ішкі қабырғаларды сылау және электр желісін монтаждау жұмыстары да аяқталған.

Бүгінде Арал теңізі, Сексеуіл, Қазалы, Төретам, Жосалы, Шиелі, Жаңақорған теміржол вокзалдары мен Талап бекетіндегі платформа халық игілігіне табысталды. Құрылыс, күрделі жөндеу және қайта жаңғыртуға 10,2 млрд. теңге қаржы бөлінді.

Қазір сыртқы қабырғалары қапталып, бөлмелері орленуде. Еденге керамикалық тақтайша төсеу, аспалы төбе орнату, перронның тіреу қабырғаларын дайындау және монтаждау қатар жүріп жатыр. Жалпы жоспарланған жұмыстың 65 пайызы орындалды.

Құрылыс аяқталғаннан кейін аумақты абаттандыру «Р и А Сервис ЛТД» серіктестігінің демеушілігі есебінен жүргізіледі. Осы кезде жолаушыларға қолайлы болу үшін күту залы және кассалар теміржол пункті жанындағы ғимаратқа уақытша орналастырылған.

Теренөзекте де жана теміржол қызмет көрсету пункті бой көтеріп келеді. Оған 669,5 млн. теңге қаралған. Қазір нысанда гранитпен қаптау, ішкі орлеу жұмыстары жүріп жатыр.

Вентиляция жүйесі, перронның тіреу қабырғаларының негізі тегістеліп дайындалуда, арматура тоқу, опалубка орнату

және бетон құю да қарқын алған.

Қызылорда облысы аумағынан 1051 шақырым теміржол желісі өтеді. «Қазақстан Темір Жолы» ұлттық компаниясына қарасты Қызылорда, Жаңақорған, Шиелі, Жосалы, Төретам, Қазалы, Арал теңізі, Сексеуіл вокзалдары, Теренөзек және Жалағаш қызмет көрсету пункттері жұмыс істейді.

Өткен жылдан бері Мемлекет басшысының тапсырмасымен республика көлеміндегі 124 вокзалды, олардың аумақтарын күрделі жөндеу және абаттандыру қолға алынды. Бұл тізімге Қызылорда облысындағы 7 теміржол вокзалы, 2 қызмет көрсету пункті және Талап бекетіндегі платформа енгізілді.

ЕРГЕШБАЕВ ЕЛМЕН КЕЗДЕСІП ЖҮР

Қызылорда облысы әкімі Мұрат Ерғешбаев Шиелі ауданына жұмыс сапары кезінде Бәйкеұм және Еңбекші ауылдарының тұрғындарымен кездесті.

Онда елді мекендердің инфрақұрылымын, ауыл шаруашылығы және кәсіпкерлік салаларын дамыту, халықтың тұрмыс сапасын арттыру бағытында атқарылып жатқан жұмыстар талқыланды.

Ауылдық округтерде көшелерге асфальт төселген, аяқсумен қамтылған және жарықтандырылған. Тұрғындар мал ұстайды, кәсіпкерлікпен айналысады.

Кездесуде айтылған ұсыныс-пікірлер бойынша жауапты сала басшыларына тиісті тапсырмалар берілді.

Аймақ басшысы Бәйкеұм ауылындағы учаскелік полицияның жаңа пунктін жұмысымен танысты. Нысанды демеушілік қаражат есебінен 22 млн. теңгеге «Сәт-Сервис» серіктестігі салып, қыркүйек айында пайдалануға берілген.

Бұл ауылда 2330 тұрғын бар. Учаскелік полиция пунктін ашылуы қауіпсіздікті қамтамасыз етуге, құқықбұзушылықтың алдын алуға және полиция қызметкерлерінің халықпен тікелей байланысын нығайтуға мүмкіндік береді.

Одан кейін облыс әкімі «Гержуба Шиелі Цемент» серіктестігінің қаржыландыруы есебінен 1,2 млрд. теңгеге салынып жатқан 4,3 шақырым «Самара-Шымкент-Еңбекші» автомобиль жолының құрылысын көрді. Бас мердігер «Орда АвтоДор» ЖШС қолға алған құрылысты авторлық қадағалауға «Димаш-Сервис», техникалық қадағалауға «Опора Строя» серіктестіктері жауапты.

Қайта жаңғыртудан өткен жол Еңбекші ауылы тұрғындарының көлік қатынасын жайлы етеді.

Шиелі кентіндегі жол жөндеу жұмыстары, мамандандырылған балалар-жасөспірімдер мектебі де назардан тыс қалмады. Биыл Қожа Ахмет Яссауи, Бәкіров және Есабыз көшелерін, сондай-ақ Байтұрсынов көшесінен канал көпіріне дейінгі автомобиль жолдарын қайта жаңғыртуға облыстық бюджеттен 544,6 млн. теңге, аудандық бюджеттен 350 млн. теңге бөлінді. Қазір құрылыс-монтаждау жұмыстары жүргізілуде.

№9 Шиелі аудандық олимпиадалық резервтің мамандандырылған балалар-жасөспірімдер мектебі күрделі жөндеуден өткен. Жалпы 249,9 млн. теңге бөлінген жөндеу жұмыстарының нәтижесінде мектеп ғимараты жаңартылып, спортшылар мен жаттықтырушылар үшін қолайлы жағдай жасалды.

Шиелі ауданы аумағындағы автомобиль жолдарының жалпы ұзындығы 325,9 шақырым болса, оның 80 шақырымы республикалық, 100,5 шақырымы облыстық және 145,4 шақырымы аудандық маңыздағы жолдар санатында. Аудандық маңызы бар 145,4 шақырым жолдың 138,1 шақырымы (94,9 пайыз) жақсы және қанағаттанарлық жағдайда. Ал облыстық және республикалық маңызы бар жолдар 100% асфальтталған.

СПОРТШЫЛАР МАРАПАТТАЛДЫ

Қызылорда облысы әкімі Мұрат Ерғешбаев Қырғызстанда өткен VI Дүниежүзілік көшпенділер ойындарының жүлдегерлерін және тоғызқұмалақтан Әлем чемпионы Ермұхамед Әләйдарды қабылдады. Спортшыларды айтулы жетістіктерімен құттықтап, алдағы сайыстарына сәттілік тіледі.

– «Қырғызстанда өткен VI Дүниежүзілік көшпенділер ойындарында еліміздің, Сыр өңірінің намысын лайықты қорғап, жүлделі орындарға ие болуларыңызбен шын жүректен құттықтаймын!

Президентіміз Қасым-Жомарт Кемелұлы «Спортшыларымыздың ерлігі – ел рухын көтеретін, ұлт бірлігін нығайтатын маңызды фактор» деп атап өтті.

2022 жылдан бері Мемлекет басшысының, Үкіметтің қолдауымен өңірде заманауи үлгідегі 27 спорт кешені пайдалануға берілді. Осы кезде облыс орталығында «Қызылорда Арена» көпфункционалды спорт кешенінің құрылысы жүріп жатыр. Алдағы уақытта 6 спорт кешені ел игілігіне табысталады.

Өңірде 377 мыңнан астам тұрғын спортпен тұрақты шұғыл-данады, бұл – халықтың 44,6 пайызы. Саланы дамытуға бағыт-талған жүйелі жұмыстың арқасында жыл басынан бері Сыр спорт-шылары Әлем, Азия чемпионаттарынан 34 алтын, 27 күміс, 28 қола медаль жеңіп алса, Қазақстан чемпионаттары мен кубоктарында 192 алтын, 150 күміс, 192 қола жүлдеге қол жеткізген.

Әлемнің 113 мемлекетінен үш мыңға жуық спортшы бақ сынасқан тартысты додада үш жерлесіміздің жоғары нәтиже көрсетіп, жеңіске жетуін ерлік деп санаймын.

Жарыс қорытындысы бойынша алыс күресінен Жандос Әбубәкіров қола жүлде еншіледі. Ал көк бөрі ойынынан Нұрлыбек Асқаров, көкпардан Алмат Жүнісов ұлттық құрама сапында өнер көрсетіп, күміс

медальға ие болды.

Сондай-ақ Румынияның Бухарест қаласында тоғызқұмалақтан өткен Әлем чемпионатында талантты спортшымыз Ермұхамед Әләйдар айқын басымдықпен жеңімпаз атанды.

Сіздердің қажырлы еңбектеріңіз, табандылықтарыңыз бен кәсіби шеберліктеріңіздің арқасында көк байрағымыз көкке көтерілді. Ел мерейін үстем етіп, ұлттық

спортты дамытуға қосып жүрген сүбелі үлестеріңіз үшін шынайы алғысымызды білдіреміз!

Спортшыларымыздың жарқын жеңісінің негізінде білікті бапкерлер Сламхан Боранбаев пен Хәкімжан Елеусіновтің табандылығы мен ерен еңбегі жатыр.

Алдағы уақытта да отандық спортты жаңа деңгейде көтеріп, байрақты бәсекелерде жоғары нәтижеге қол жеткізесіздер деп сенемін. Еліміздің абыройын асқақтатар жеңісті күндеріңіз көп болғай!», – деді Мұрат Нәлқожаұлы.

Қазақстан құрамасы VI Дүние-жүзілік көшпенділер ойындарында жалпыкомандалық есепте 74 медальмен бірінші орын алды.

Жиында Алмат Жүнісов, Сламхан Боранбаев сөз сөйлеп, жеңімпаз спортшыларға Мемлекет басшысының Алғыс хаты, облыстың Құрмет Грамотасы және қаржылай сертификат табысталды.

ҚАРТТАР ҮЙІНДЕГІ ҚАРТТАР КЕЗДЕСУІ

Қызылорда облысы әкімі Мұрат Ерғешбаев, қала әкімі Нұржан Ахатов, облыстық ардагерлер кеңесінің төрағасы Серік Дүісенбаев №1 Қызылорда арнаулы әлеуметтік қызметтер көрсету орталығына барып, қарттарды Халықаралық қарттар күні мерекесімен құттықтады.

– «Қазақ халқы үшін үлкенді сыйлау, қарттықты қадірлеу – ғасырдан ғасырға жалғасып келе жатқан озық дәстүр.

Бұл – өскелең ұрпақ үшін өлшеусіз рухани қазына. Сондықтан қазыналы қарияларымызды құрметтеу – әрбіріміздің азаматтық парызымыз. Аймақ ардагерлерін әлеуметтік қолдау – менің назарымдағы басты мәселе. Сіздерге көрсетілетін қамқорлық әрі қарай да жалғаса береді.

Біз Сіздерге қолайлы жағдай жасап, қызмет көрсетуге қашан да дайынбыз. Баршаңызға мықты денсаулық, амандық тілеймін!», – деді Мұрат Нәлқожаұлы.

Аймақ басшысы орталық ғимаратының алдындағы киіз үйде ұйымдастырылған көрмемен танысты. Көрмеге қызмет алушылардың өз қолымен жасаған ұлттық нақыштағы түрлі бұйымдары қойылған.

Бүгінде өңірде 90 мыңға жуық қарт тұрады. Оның 2 мыңнан астамы арнаулы әлеуметтік қызметпен қамтылған. №1 Қызылорда арнаулы әлеуметтік қызметтер көрсету орталығына биыл 843,8 млн. теңге қаржы бөлінді.

Орталық заманауи талаптарға сай жабдықталып, қызмет алушылардың денсаулығын жақсарту, оңалту үшін қолайлы жағдай жасалды. Материалдық-техникалық базаны толықтыру әлі де жалғасады.

Сонымен қатар Талсуат елді мекеніндегі 150 орынға арналған оңалту орталығында, Қызылорда қаласындағы 50 орындық жартылай стационарда зейнеткерлерге арнаулы әлеуметтік қызмет көрсетіледі.

«Қала келбеті»

Қала келбетіндегі оң өзгерістерге тұрғындар ғана емес, көп елдерде көрікті қалаларды көп көрген қала қонақтары да риза болуда. Облыс орталығында құрылыс қарқыны мен сәулеттің сәні артып, архитектуралық кескін де алға жылжуда. Осы негізде Қызылорданың бас жоспарына, жаңа құрылыс аймақтарына, абаттандыру мен өркендету

бағытындағы жоспарларға Қызылорда қаласы әкімдігінің "Қызылорда қаласының сәулет және қала құрылысы" бөлімі тікелей жауапты. Аталмыш бөлім тарапынан жүргізілер жұмыс сан алуан. Бұл туралы «Қызылорда қаласының сәулет және қала құрылысы бөлімі» КММ-нің басшысы Сырлыбаев Дінмұхамбет Мұратбекұлы баяндады.

«Қызылорда қаласының сәулет және қала құрылысы бөлімі» КММ-нің басшысы Сырлыбаев Дінмұхамбет МҰРАТБЕКҰЛЫ:

БАС ЖОСПАР – ҚАЛАНЫҢ ТӨЛҚҰЖАТЫ

- Қызылорданың архитектура-сын басқа қалалардан ерекшелендіретін негізгі белгілер қандай?

- Жұрты әнімен, жері дәнімен танымал болған, Алаштың астанасы атанған Сыр шаһарының өзге қалалардан өзін ерекшелендіретін белгілері ең алдымен көне тарихи нысандары мен заманауи үлгідегі ғимараттары. «Өр елдің салты басқа»,- демекші біздің өңірдің орналасу ерекшеліктеріне қарай сәулеттік жобалауда осы бағыттар міндетті түрде ескеріледі. Шежірелі шаһардың архитектуралық кескіні кеше немесе бүгін емес, көне жылдардан бастау алып, қаланғаны белгілі. Тереңнен тамыр тартқан тарихымызға көз жүгіртіп қарасаңыз қаланың архитектуралық келбеті бірнеше кезеңнен тұрғанын аңғарасыз. 1925–1929 жылдары қала астана болған кезеңдегі кеңестік сәулеті де, тәуелсіздік жылдарындағы заманауи нысандар да бір-бірімен үйлесім тапқан. Қаламыздың ерекшелігі салынған нысандардан бұрын, табиғаттың жаратылысынан бастау алады деуге негіз бар. Бұл ретте қаланың қаз ортасынан өтетін Сырдария өзенін айтуға болады. Шаһар дарияның бойында жайғасқандықтан, жағалау аймағы ерекше рөл атқарады. Сонымен

да қаланың тарихи келбетін сақтау қаншалықты ескеріледі?

- Құрылыс нысаны ең алдымен еліміздің заң нормаларына сәйкес, жоғарыда атап өткенімдей өңірдің ерекшеліктеріне қарап жоспарланады. Иә, жаңа ғимараттар салынғанда Қызылорданың тарихи келбетін сақтау мәселесі ескеріледі. Әсіресе тарихи-мәдени мұра нысандары орналасқан аумақтарда жаңа құрылыстардың сәулеттік үйлесімділігі, ғимараттардың биіктігі, сыртқы көрінісіне және қорғалатын нысандарға оның әсеріне аса қатты мән берілген. Тарихи ғимараттарға жақын орналасқан нысандар үшін жобалар арнайы сараптамадан өтеді.

- Қызылорданың климаты мен Сырдарияның орналасуы ғимараттарды жобалауға қалай әсер етеді?

- Ерлердің еліне деген ықыласындай, аналардың балаға деген махаббаты секілді жазда температура жоғары болғандықтан, ғимараттарда көлеңке түсіретін элементтер, кеңірек шатырлар, желдету және күннен қорғайтын шешімдер қарастырылса, Сырдария маңындағы аумақтарда көгалдандыру, демалыс орындары мен жаяу жүргіншілер кеңістігін дамытуға мүмкіндік бар. Сонымен бірге суға жақын аумақтарды жоспарлағанда жағалаудың тұрақтылығы мен

Қаланың алғашқы Бас жоспары Кеңес Одағы кезінде 1984 жылы, одан кейін 2007 жылы әзірленіп, 2009 жылы Үкіметпен бекітілген. Оның қолданылу мерзімі 2025 жылға дейін белгіленген болатын.

Жаңа жоспарда қала аумағы кеңейтіліп, қаланың шекарасы 20 700 гектар болып мақұлданды. Жобаға «ПМК-66» «Эдельвейс», «Орбита», «Сабалақ», «Ягодка», «Еңбек», «Овдоднитель» саяжайларын қала аумағына кіргізу жоспары қамтылды.

Жоба мемлекеттік сараптаманың қарауына ұсынылды.

Әріптестерім абаттандыру жұмыстарымен де айналысып, бірқатар нысандардың эскиздік жобаларын әзірледі. Атап айтқанда 53 көпқабатты тұрғын үйдің сыртқы қасбетін қаптау бойынша эскиздік жобалар дайындалды. Назарбаев даңғылының бойындағы, Тағзым алаңы, Қорқыт ата мемориалдыаллеясына абаттандыру жұмыстары жасалып, Тәуелсіздік және Яссауи көшелерінің бойында жалғасын тапты.

Қорқыт ата атындағы Қызылорда университетінің аумағына тиесілі ботаникалық саябақты, қалалық саяжай аумағында және Әуежай алдынан бастап үлкен көшеге дейінгі аумақта жүргізілетін абаттандыру жұмыстарының эскиздік жобалары да

келбеті бар қала болады деп елестетемін. Жоғары қарқынмен дамып келе жатқанын ешкім жоққа шығара алмайды. Ипподромды көшіру жөнінде де басшылықтың бірнеше ұсыныстары бар. Себебі аталған аумақта тұрғындар саны артқан жағдайда мектеп, балабақша секілді әлеуметтік нысандар қажет болады. Балалардың білім алуы мен әлеуметтік жағдайының қамтамасыз етілуі – басты міндет. Қосымша тұрғын үйлер салу жоспарланғандықтан, соған сәйкес әлеуметтік нысандарды да алдын ала жоспарлау қажет. Сонымен бірге инженерлік және көлік инфрақұрылымын дамыту мәселесі де қатар жүруі тиіс. Осы және өзге де көптеген ауқымды жоспарлар бар. Олардың барлығы қаланың болашақтағы дамуын жүйелі түрде қамтамасыз етуге бағытталған.

- Қалада жаңа ғимараттарды сәулеттік талаптар ескерілуі тиіс?

- Қала аумағында жаңа нысандар салу кезінде ең алдымен олардың жалпы қалалық даму жоспарына сәйкес келуіне назар аударылады. Өрбір жобаны қоршаған ортаға әсері, тұрғындарға қолайлылығы мен қауіпсіздігі, энергияны тиімді пайдалануы және сәулеттік келбеті ескеріледі.

- Жаңа тұрғын үйлердің сәулеті мен орналасуына қатысты ше?

- Жаңа тұрғын үйлерді жобалауда ыңғайлы аула кеңістіктері, жасыл желек, автотұрақтар мен әлеуметтік инфрақұрылым міндетті түрде қарастырылады. Сыртқы келбеті біркелкі әрі эстетикалық болуы тиіс. Тұрғын үйлерді салу кезінде жел бағыты, күн сәулесі және көлік инфрақұрылымына аса назар аударылады. Біз тұрғындар үшін қолайлы орта қалыптастыруға басымдық береміз.

- Сіздің ойыңызша Қызылордаға ғана төн өзіндік архитектуралық стиль қалыптасуы мүмкін бе? Жаңадан салынып жатқан ғимараттар мен тұрғын үйлердің архитектуралық кескіндері қай стильмен толығыда? Неліктен?

- Қызылордаға ғана төн өзіндік архитектуралық стиль қалыптастыруға толық мүмкіндік бар. Тіпті бұл қала үшін өте маңызды бағыттардың бірі деп ойлаймын. Себебі басқа қалалардан ерекшеленетін бірнеше табиғи, тарихи және мәдени факторы бар. Менің ойымша, ол міндетті түрде тек ұлттық ою-өрнекпен безендірілген ғимараттардан тұрмауы керек. Қызылорданың өзіндік архитектуралық стилі – ұлттық мәдениет, Сыр бойының табиғаты, тарихи мұра және заманауи технологияның үйлесімі болуы тиіс.

Мысалы, ғимараттардың қасбетінде қазақы ою-өрнекті шамадан тыс қолданбай, оны ғимараттың геометриясына, терезе пішініне, көлеңкелейтін конструкцияларына немесе қоғамдық кеңістіктерге енгізуге болады. Сонда ұлттық элемент жай ғана декоративті безендіру емес, ғимараттың архитектурасының бір "тіліне" бөлігіне айналады.

- Қазіргі таңда Қызылорданың архитектурасы мен қала құрылысындағы ең өзекті мәселе қандай?

- Ең өзекті мәселелердің бірі – қаланың Бас жоспарын жаңарту және аумақты тиімді пайдалану. Сонымен қатар заңсыз құрылыстарды болдырмау, тарихи ғимараттарды сақтау және жаңа құрылыс сапасын арттыру мәселелері тұрақты назарда. Қаланың сәулеттік келбетін біркелкі ету және қоғамдық кеңістіктерді дамыту да маңызды міндет.

- Қалада құрылыс қарқыны мен архитектуралық сапаның арасындағы тепе-теңдік қалай сақталады?

- Құрылыс қарқыны жоғары болғанымен, сапа бақылауы күшейтілген. Барлық жобалар сәулет-жоспарлау тапсырмасынан өтеді,

мемлекеттік сараптамадан өткізіледі. Сыртқы бейнесі мен абаттандыру бойынша талаптар қойылады. Арнайы жұмысшы топтар заңбұзушылықтарды анықтап, тиісті шаралар қабылдайды. Сапа мен қарқынның тепе-теңдігі сонда ғана сақталмақ.

- Егер қала архитектурасына қатысты бір мәселені түбегейлі өзгерту мүмкіндігі берілсе, ең алдымен нені өзгертер едіңіз?

- "Жалғыздың үні, жаяудың шаңы шықпас" демекші өзгертер едім дегеннен өзгертер едік десем дұрыс болар. Ең алдымен, қаланың тарихи орталығы мен Сырдария жағалауын біртұтас, тұрғындарға қолайлы кеңістікке айналыдыр едік. Жаяу жүргіншілер аймақтарын кеңейтіп, жасыл желек пен қоғамдық кеңістіктерді дамыту арқылы қаланың сәулеттік келбетін түбегейлі жақсартуға болады. Алдағы он жылдықта қаланы көркейтуге бағытталатын кезекті Бас жоспарға Тасбөгет кенті мен Қызылжарма ауылдық округін қала аумағына ендіру бойынша жобаны да кірістірген жөн секілді.

- Сіздің ойыңызша Қызылорданың ең көрікті сәулеттік нысандары, атап өтесіз бе? Мәселен, соңғы салынған ғимараттар және олардың жобасының өзіндік құндылығы мен мағыналары қандай?

- Соңғы жылдары өңірімізде 200 – ден астам түрлі әлеуметтік нысандар бой көтерді. Ол нысандардың 80 пайызға жуығы Қызылорда төрінде орналасқан. Салынған ғимараттар еліміздің экономикалық, мәдени дамуына үлкен септігін тиізетіні белгілі. Өлбетте, ең көрікті сәулеттік ғимараттарға құндылығы жоғары, қабырғасы сыр бермеген тарихи нысандар мен жаңа ғимараттарды айтуға болады. 11 000 орындық Қызылорда Арена стадионы, 1000 орындық "Өнер" орталығы, Достық үйі, Неке сарайы, Сыр жұлдыздары академиясы және бұдан да өзге біршама орталықтар қала көркіне көрік, сәулетіне сән беріп тұр.

- Бұрынғы Қызылорда мен қазіргі қаланың сәулет кескініне қатысты қандай айырмашылық байқайсыз?

- Заманына қарай адамы. Жасанды интеллект, әлемдік түрлі платформалар дамып жатқанда өріне айырмашылық байқалады. Тіпті құрылыс материалдырының өзінен-ақ көп нәрсе аңғару қиын емес. Мысалыға алсақ кеңестік кезеңдегі үйлер мен қазіргі үйлерді салыстыруға мүлде келмейді.

Бұрынғы Қызылорда негізінен бірекі қабатты ғимараттар мен кеңестік кезеңнің типтік құрылыстарынан тұрса, қазіргі қала көпқабатты тұрғын үйлер, заманауи қоғамдық нысандар мен абаттандырылған кеңістіктермен ерекшеленеді. Қала аумағы кеңейді, инфрақұрылым жаңарды. Алайда тарихи ғимараттар өлі де қаланың ерекше белгісі болып қала береді.

- Қала келбетін өзгертуде нені сақтап, нені жаңарту керек деп ойлайсыз?

- Ең маңыздысы — «ескіні бұзып, жаңасын салу» емес, құнды тарихи мұраны сақтап, оны жаңа өмірмен ұштастыру. Сонда Қызылорда заманауи, өрі жайлы қала бола отырып, әзірлі тарихи және ұлттық келбетін де жоғалтпайды.

Бастысы тазалықты сақтау қажет. Қоғамдық кеңістіктер, көшелердің абаттандырылуы, тұрғын үйлердің қасбеттерін өлі де қолға алып, тарихи мұраны сақтай отырып, заманауи талаптарға сай ілгерілеуі қажет.

Айта кету керек, қаланың кескіні мен келбеті келісті болу үшін тек әкімшілік тарапынан жасалатын жұмыстар ғана сеп болмайды. Қала тұрғындары тарапынан да жауапкершілік болуы тиіс. Қарапайым ғана тазалықтан бастап, жұмыстарға да жауапкершілік алған артық етпейді.

- Сұхбатыңызға рақмет!

Сұхбаттасқан А.ӘЛИАРЫСТАН

қатар құрылыс нысандарының ұлттық нақыштардың құндылығын сақтаумен қатар бүгінгі заманауи әдістермен орайластырудың өзі қаламызға өзіндік сипат береді. Бүгінгі күнге дейін Қызылорда қаласын көбінде 5 қабатты үйлер ерекшелеп тұрса, бүгінгі күні 7,9,11 қабатты үйлер салынууда. Бұл да қаламызды ерекшелейтін болады.

- Қызылордадағы ең маңызды тарихи ғимараттар деп қай нысандарды атап едіңіз? Жалпы тарихи және сәулеттік маңызы бар ғимараттарды сақтау бойынша қандай жұмыстар жүргізіліп жатыр?

- Қызылордадағы тарихи және сәулеттік маңызы бар нысандардың қатарында ең алдымен бұрынғы Қызылорда облыстық тарихи-өлкетану музейі орналасқан ғимарат, Қорқыт ата мемориалдық кешені, сондай-ақ қаладағы XIX ғасырдың соңы – XX ғасырдың басындағы тарихи ғимараттарды атауға болады. Ең көне нысандардың қатарында бүгінде республикалық маңызы бар 1878 жылы салынған Айтбай мешіті, 1884 жылғы бұрынғы казарма ғимараты, 1905 жылғы теміржол вокзалы және 1878 жылғы бұрынғы приход училищесі ғимараты бар.

Бұл нысандар мемлекеттің қорғауында. Соңғы жылдары Айтбай мешіті, теміржол вокзалына күрделі жөндеу жұмыстары жүргізіліп, тарихи ғимараттардың қасбеттері мен құрылыс конструкциялары заманауи сипатқа ие болды.

Қазіргі Қызылорда – тарихи мұрасы сақталған, заманауи инфрақұрылымы дамып келе жатқан қала.

- Жаңа ғимараттар салынған-

қауіпсіздігіне назар аударамыз. Біздің қаламыздың жазы ыстық, қысы қара салқын, желді күндер де жиі болады. Сондықтан ғимараттарды жобалау кезінде жылу оқшаулау, күн сәулесінен қорғау және тиімді желдету жүйелеріне, сондай-ақ энергия үнемдейтін материалдарды қолдануға басымдық беріледі.

- Қаланың бас сәулетшісі ретінде қала архитектурасына қандай өзгерістер енгіздім деп айта аласыз? Қазіргі Қызылорданың архитектуралық келбетін қалай сипаттар едіңіз?

- Мен өзгерістер енгіздім деп айту әріне артық болар. Қандай ғимарат салынса да, өзгерістер жасалса да ең алдымен әріптестеріммен бірге жасалған жұмыстың жемісі деп есептеймін.

Өздеріңізге белгілі, Президентіміздің «Таза Қазақстан» акциясы аясында біздің қаламызда соңғы жылдары қаланың сәулеттік келбетін жақсарту бағытында бірқатар жұмыстар атқарылды. Мысалы, көпқабатты тұрғын үйлердің қасбеттерін жаңарту, қоғамдық кеңістіктер мен аллеяларды абаттандыру, Сырдария жағалауын дамыту жобалары іске асырылуда.

Ең басты жаңалығымыз – елді мекеннің кешенді дамуын айқындайтын негізгі құжат – қаланың Бас жоспары. Өрбірміздің жеке куәлігіміз секілді, бас жоспар да – қаланың басты құжаты. Алдағы дамуымыз осы құжатқа сәйкес нақтыланады. Сондықтан қаланы кеңейту мәселесі басты назарда тұр.

бөлім мамандарының туындысы.

Қаланың бас жоспарынан бөлек Тасбөгет, Қызылжарма және Досан елді мекендеріне де бас жоспар әзірленіп жатыр. Қалаға қарасты кент пен ауылдық округтердің бас жоспарын әзірлеуге «МПК-Проект» ЖШС-і демеушілік ретінде ұсыныс білдіріп, жобалау жұмыстарын жүргізді. Тасбөгет кентінің жобасына Экология және табиғи ресурстар министрлігінің келісімі алынып, мемлекеттік

Қала аумағында орналасқан жеке кәсіпкерлерге тиесілі 13 лэд экраннан салық базасына айына 968 800 теңге түсіп отыр.

Қала аумағында нақты жағдайда 72 жарнама билбордтары ілінген, салық базасына айына 3 027 500 теңге түсіп отыр.

2026 жылдың қаңтар-қыркүйек айларында жарнама бойынша салық базасына 70 794 000 теңге түсті.

Қала аумағында орналасқан сыртқы көрнекі жарнаманың жалпы саны: 296

сараптамаға жоба тапсырылуда. Қызылжарма ауылдық округі бас жоспары мен Досан ауылының даму сызбасы жобалары Экология және табиғи ресурстар министрлігінің қаралуында.

- Сәйкесінше, Қызылорданың болашақтағы архитектуралық дамуына көз жүгіртіп көріңізші... Қалай елестетер едіңіз?

- Қызылорда басқа ірі қалаларға еліктейтін емес, өзінің Сыр бойына, тарихына және қазақы мәдениетіне негізделген бірегей архитектуралық

Өлбетте, жасалып жатқан жұмыстар легі мен алдағы жоспарлардың жүзеге асуы тікелей қаржыға келіп тіреледі. Сөз басын қала әкімінің қаржылық мүмкіндікті арттыру бағытындағы жүйелі жұмыстарынан бастаған жөн болар.

ҚАЛА БЮДЖЕТІ ҚУАНТАРЛЫҚ...

Айта кету керек, өткен жылы қаланың бюджеті 73 млрд. 100 млн. теңге көлемінде бекітіліп, жыл соңына дейін 154 млрд. 200 млн. теңгеге жеткен болатын. Бюджет көлемінің осындай деңгейге көтерілуі қаланың даму бағыттарын кеңейтіп, бірқатар маңызды мәселелерді шешуге мүмкіндік берді. Жыл басынан бүгінге дейін де аталған көрсеткіш артпаса, кеміген емес. Яғни биылғы жыл-

өзгерістер қаланың өнеркәсіптік әлеуетіне де өз ықпалын тигізді. Атап айтқанда, 2013 жылдан бастап өндірістің жалпы көлемінде төмендеу үрдісі байқалып, 2025 жылдың қорытындысы бойынша салыстырмалы кезеңге шаққандағы көрсеткіш 87 пайызды құрады.

Дегенмен, мұнай өндірісіндегі кері көрсеткіш басқа бағыттардағы өсім арқылы өтеуге басымдық беріліп отыр. Осы мақсатта жылу энергетикасы мен өңдеу өнеркәсібінде жаңа жобалар іске қосылып, өндірістік қуаттарды ұлғайтуға баса мән берілуде. Нәтижесінде 2026 жылдың бірінші және екінші тоқсандарының қорытындысы бойынша қала өнеркәсібінің негізгі көрсеткіші 100 пайыздық деңгейге жетті. Өсіресе өңдеу секторында оң динамика қалыптасып, өсім 145,9 пайызды құрады.

саябағы маңында бес жұлдызды және комфортты «Ibis» және «Rana» қонақ үйлерінің құрылысы жүріп жатыр. Жаңа нысандардың іске қосылуы қаладағы қонақжайлық қызметтердің сапасын арттырып, туристерге көрсетілетін сервисті жаңа деңгейге шығаруға мүмкіндік беретіні тағы бар. Себебі, Қызылорда – қонақжай мекен.

50 ЦЕНТНЕР ӨНІМ АЛЫНУДА

Ауыл шаруашылығына тиесілі атқарылған жұмыстар әдеттегідей. Оның нәтижесін көретін мезгіл де жетті. Жалпы, биыл қолайсыз ауа райы мен аяқ су тапшылығына қарамастан, алқаптардағы Сыр несібесі де аз емес. Қала бойынша 7 859 гектарға ауыл шаруашылығы дақылдары егілді. Оның ішінде күріштің үлесі 2 681 гектарды құрайды. Қазіргі таңда 694 гектар

жаңа өзгерістерге қол жеткізуде.

Қала әкімі облыс орталығының ғана емес, кент тұрғындарымен де тілдесіп, ондағы жұртшылықтың да жағдайын қаперге алуда. Нәтижесінде, қала орталығына ғана емес, шет аймақтарға да ерекше басымдық берілуде. Қуантарлық бір ақпарат, кенттер мен ауылдық округтердің 32 көшесінде жол жөндеу жұмыстары қызу жүруде.

Сонымен бірге Титов, Өл-Фараби, КБИ, Шанхай, Саяхат, Арай және Сабалақ, Эдельвейс саяжайларындағы 27,2 шақырым болатын 65 көшеге асфальт, 21,9 шақырым болатын 54 көшеге қиыршық тас төселмек. .

Сондай-ақ Гагарин, Титов, Қызыл-жарма және Өл-Фараби аудандарында су құбырлары желісінің құрылысы басталады.

Жақында ғана Торайғыров көшесінен «Қызылорда–Құмкөл» автожо-

Тасбөгетте 400 орындық емхананың құрылыс жұмыстары жүргізілуде.

ҚАЛАЛЫҚТАР ҚУАНСЫН...

Қалаға қарасты қуанышты жаңалықтарды өзге де құрылыс нысандары толықтыра алады. Еліміз бойынша алғаш рет бой көтерген «Құзыреттілік» орталығындағылардың да мақсаты айқын. Одан өзге Президент саябағы мен Тәуелсіздік көшесінің бойын жалғайтын жаяу жүргіншілер көпірі де тұрғызылмақ. Президент саябағына қайта жаңғырту жұмыстары жүргізілді. Тіпті, алғашқы астанада бүгінде Президенттік кітапхана мен жаңа драма театрдың іргетасы қаланды. Жақында «Қызылорда Арена» спорт кешені қолданысқа беріледі деп күтілуде. Осындай ғимараттарымен рөкікті қала үшін тұрғындар әлі де қуануға негіз бар, себеп көп. Себебі, қала күні мерекесі де кең көлемде атап өтілуде.

Қаладағы “Эдельвейс” саяжайында “Балалар мен жасөспірімдер спорты мен белсенді демалысты дамытуға арналған көпфункционалды орталықтың” құрылыс жұмыстарын жүргізу де қала әкімінің басты назарында.

ТОЙЛАНСЫН, ҚАЛА КҮНІ!

Сыр елінің бас шаһарына деген сүйіспеншілік пен мақтанышты айшықтайтын ерекше мереке – қала күні. Жыл сайын бұл күн қала тарихына көз жүгіртіп, бүгінгі жетістіктерді бағалап, келешекке жаңа мақсаттар белгілеуге мүмкіндік болып табылады.

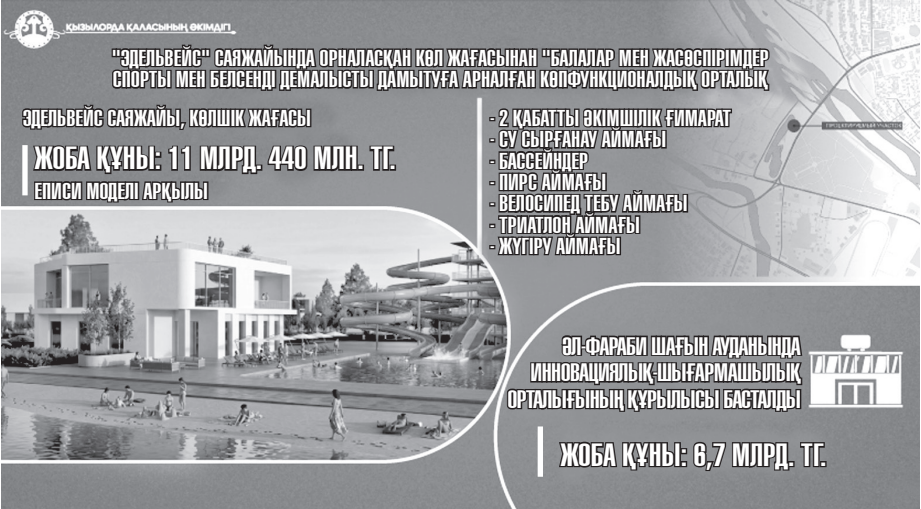
Айтулы мереке Қызылорда қаласының көлемінде ғана емес, республика кеңістігінде атап өтіледі. Биыл да солай. Қала әкімі Нұржан Ахатов тиісті сала басшыларына қала күнін тойлауды екі-үш күн қатарына үйреншікті шаралармен өткізумен емес, қала тұрғындары мен қонақтарына ерекше әсер мен жарқын эмоция сыйлайтындай

Тұрғындардың табысы артты. Қаладағы әлеуметтік ахуалдың жақсаруы еңбек нарығындағы көрсеткіштерден де байқалады. Соңғы жылдары тұрғындарды тұрақты жұмыспен қамтуға мүмкіндік беретін жаңа жұмыс орындары көбейді. 2024–2026 жылдары 38 128 жаңа жұмыс орны құрылса, оның ішінде 19 754 тұрақты жұмыс орындары. Еңбек нарығындағы өзгерістермен бірге тұрғындардың табыс деңгейі де жоғарылап келеді. 2024 жылы орташа айлық жалақы 327,9 мың теңгеден 359,6 мың теңгеге дейін өсті. Бұл 109,7%-дық өсімді көрсетті. Ал 2025 жылы орташа жалақы 389,8 мың теңгеге жетіп, 108,4%-ға артты.Биылғы көрсеткіш те өткен жылдардағы өсімнің жалғасқанын аңғартады. 2026 жылдың ІІ тоқсанында бір қызметкерге шаққандағы айлық жалақы 432,7 мың теңгені құрады.

жаңашыл бағытта мерекелік кештер ұйымдастыруды тапсырған болатын. Сондай-ақ, тек қала орталығында емес, қалаға қарасты ауылдық округтер мен кенттердің аумақтарында да концерттік бағдарламалар мен түрлі жобалар ұйымдастырылуда.

Ресми жоспар бойынша мерекелік бағдарлама қыркүйектің ортасынан басталып, қазан айына дейін жалғасуда. Бағдарламаға мәдени, спорттық, шығармашылық, отбасылық шаралар, өнер, жастар

дың басында қала қазынасына тиесілі қаржы көлемі 94 млрд. 200 млн. теңге болып бекітіліп, облыстық бюджеттен бөлінген трансферттерді ескергенде қыркүйек айына дейін 230 млрд. теңгеге жетіп отыр. Бұл қаражат қаланың әлеуметтік-экономикалық дамуына серпін беретін маңызды жобаларды жүзеге асыруға бағытталуда.

ИНВЕСТИЦИЯ – ЖАҢА ЖОБАЛАР...

Қала экономикасының тұрақты дамуына республикалық бюджеттен тыс бөлінетін инвестицияның қосар үлесі мол. Жаңа қаржы көздерінің тартылуы өндірісті кеңейтіп, құрылыс пен басқа да салалардың дамуына мүмкіндік береді. Қала әкімінің баяндауынша, осы жылдың қыркүйек айына дейінгі көрсеткішті қаперге алсақ, инвестиция көлемі 244 млрд. 385 млн. теңгені құраған. Оның ішінде жеке инвестиция көлемі 180 млрд. 224,1 млн. теңгеге тиесілі.

Сондай ақ, қаланың құрылыс саласында орындалған жұмыстардың көлемі 113 млрд. 570 млн теңгеге жеткен. Ал пайдалануға берілген тұрғын үйлердің жалпы ауданы 364 601 шаршы метрді құрады. Одан өзге ауыл шаруашылығы бойынша өндірілген өнім көлемі 7 млрд. 130 млн. теңге. Айта кету керек, саладағы өсім мұнымен шектелмейді.

Қаладағы экономикалық ахуалды бағалауда өндіріс пен сауда көлемінің көрсеткіштері маңызды орын алады. Биылғы көрсеткішке мән берсек, өнеркәсіп кәсіпорындарында 377 млрд. 296 млн. теңгенің өнімі өндірілген.

Қаланың сауда инфрақұрылымын жаңарту бағытындағы жұмыстар да кезең-кезеңімен жүзеге асуда. Мәселен, жоспар аясында «Сұлтан» әмбебап базарының жаңғырту жұмыстары толық аяқталып, нысан бүгінде толығымен пайдалануға берілді. Оған 794 млн. теңге инвестиция бағытталған. Сонымен бірге, 2,8 млрд. теңгені құрайтын «Асбол» базарында, 710 млн. теңгенің «Сыбағадә» және 1,5 млрд. теңгенің құнын құрайтын «Талғат» базарында құрылыс жалғасып жатыр. Бұл жұмыстар сауда орындарының жағдайын жақсартып, тұрғындарға көрсетілетін қызмет сапасын арттыруға мүмкіндік береді. Өйткені, тіршіліктің қайнаған ортасы базар болса, онда халық базарды қолайлы жағдайда аралауға тиіс.

МҰНАЙ ӨНДІРУ ТӨМЕНДЕГЕНІМЕН ӨНДЕУ ӨНЕРКӘСІБІ ТӨМЕНДЕМДІ...

Қала экономикасы сөз болғанда алдымен мұнай-газ өнеркәсібі ойға оралады. Қазіргі таңда облыста өндірілетін өнімнің жартысына жуығы Қызылорда қаласының еншісіне тиесілі.

Мұнай саласының даму динамикасына тоқталсақ, 1990 жылы шикі мұнай өндіру көлемі 492,4 мың тонна құраса, 2007 жылға қарай бұл көрсеткіш 11 706,4 мың тоннаға жетті. Алайда кейінгі жылдары кен орындарындағы қорлардың сулануы мен біртіндеп сарқылуы өндіріс қарқынына әсер етті. Соның нәтижесінде 2010 жылғы 11 155,6 мың тоннадан мұнай өндіру көлемі 2025 жылы 2 385,3 мың тоннаға дейін қысқарды.

Мұнай секторындағы осындай

миканың өзге секторларын дамыту арқылы өнеркәсіптік базаны сақтап, жаңа өсім көздерін қалыптастыруға мүмкіндік бар екенін көрсетеді.

600 ЖАҢА ЖҰМЫС ОРНЫ АШЫЛАДЫ...

Жақсы жаңалықтар мұнымен шектелмейді. Қаланың басшысы әлемдік компаниялармен бірлескен жобалардың жүзеге асуы қалаға жаңа технология мен өндірістік тәжірибенің келуіне жол ашып, экономиканың жаңа деңгейге көтерілуіне мүмкіндік беретінін алға тартуда. Осы бағыттағы маңызды қадамның бірі биыл мамыр айында жасалған болатын. Жалпы құны 104,1 млрд. теңгені құрайтын екі инвестициялық жобаның құрылысына тиесілі жұмыстар жүргізілуде. Оның бірі – испаниялық инвестор «Рока Қазақстан» ЖШС-нің санитарлық-техникалық жабдықтар өндіретін зауыты. Жобаның құны – 44,1 млрд. теңге.

Екінші жоба – «Seven Rivers Technologies» ЖШС-нің неміс технологияларын қолдана отырып шыны ыдыстар шығаратын зауыты. Оған 60 млрд. теңге инвестиция салынады. Қазіргі таңда екі нысан бойынша да құрылыс жұмыстары басталды.

Статистикалық деректерге сәйкес бүгінгі күнге қала халқының саны 369,2 мың адамды құрады. Өсу қарқыны 1,1%. Жұмыс күшінің саны 150,7 мың адам болса, жұмыссыздық деңгейі 4,5%. Ал жыл басынан жаңа жұмыс орындарымен қамтылған азаматтар саны 5 973, оның ішінде тұрақты жұмыспен қамтылғаны 2 161 адам. Жыл басынан бері 1 308 адам қоғамдық жұмысқа, 11 адам әлеуметтік жұмыс орындарына жіберілді. Жастар тәжірибесіне 443 жас маман жолданды.

Қуантарлығы, жобалар толық іске қосылған кезде қалада 600 жаңа жұмыс орны ашылады деп күтілуде.

ҚЫЗЫЛОРДА – ҚОНАҚЖАЙ МЕКЕН...

Сондай - ақ, Қызылорданың туристік әлеуетін арттыру үшін заманауи қызмет көрсету нысандарын көбейтуге басымдық берілуде. Қаланың сәулеттік келбетін жаңартып, келушілерге қолайлы орта қалыптастыру да осы бағыттағы маңызды міндеттердің бірі. Құрылыс жұмыстары тек қала тұрғындары үшін ғана емес, сырттан келген қонақтар үшін де жүзеге асуда. Осы орайда, халықаралық деңгейдегі озық технологияларды тартуға қала әкімдігі тарапынан басымдық берілуде.

Қазір бұл салада бірнеше ауқымды жоба жүзеге асуда. Президент

күріш орылып, бұл 25,9%-ға жетті. Сонымен бірге 475 гектар алқаптың өнімі бастырылып, әр гектардан орта есеппен 50 центнер өнім алынуда.

Сыр елінің символына айналған күріштің мол әрі қолайлы әдіспен өндірілуі үшін жаңа бастамаларға да қаржы бөлінбек. «Ұлттық аграрлық ғылыми-білім беру орталығы» күріш өнімділігін көтеру, ауыспалы егісті әртараптандыру және материалдық-техникалық базаны жаңарту мақсатында институтқа 4,1 млрд. теңге бөлетін болады. Бұл қаржы ғылыми орталықтың әлеуетін арттырып, күріш шаруашылығын дамытуға жаңа мүмкіндік береді деген үміт бар.

ЖАҢА ТҰРҒЫН ҮЙЛЕР - ХАЛЫҚ ИГІЛІГІ

Жаңа жұмыс орындарының көбеюі мен еңбек табысының өсуі қала тұрғындарының әлеуметтік жағдайын жақсартуға әсер ететіні белгілі.

Халықтың тұрмыс сапасын арттырудың маңызды көрсеткіштерінің бірі – баспанамен қамту. Осы бағытта қалада тұрғын үйлердің құрылысын көбейтіп, баспанаға мұқтаж азаматтардың мәселесін шешуге бағытталған жұмыстар жалғасуда.

Биыл тұрғын үй құрылысы мен жеке

салушылардан баспана сатып алуға бюджеттен 103 млрд. 618,6 млн. теңге қарастырылды. Бұл қаржы есебінен жалпы 4 919 пәтерді қамтитын 172 үй алу жоспарланған. Аталған тұрғын үйлердің жалпы ауданы 318,4 мың шаршы метрді құрайды.

Жоспарланған баспаналардың бір бөлігі ипотекалық бағытқа тиесілі. Атап айтқанда, 1 113 пәтері бар 17 көпқабатты үй қарастырылған. Қалған тұрғын үйлер әлеуметтік осал санаттағы азаматтарды баспанмен қамтуға бағытталуда.

Қазіргі уақытта Президент саябағының маңында жаңа тұрғын үйлер салынып жатыр. Жобаның жалпы құны шамамен 22 млрд. теңгені құрайды. 8,2 гектар аумақта 15 көпқабатты үй және 945 пәтер салынуда. Құрылыс жұмыстары аяқталуға жақын.

Сонымен қатар саябақтың қарсы жағындағы «Еңбек» саяжайының аумағында да жаңа үйлер бой көтеріп жатыр. Мұнда 9 қабатты 22 тұрғын үй салынып, барлығы 1 936 пәтер қарастырылған. Алдағы уақытта бұл аумақтар жаңа тұрғын аудандарға айналып, қала аумағының кеңеюіне мүмкіндік береді.

Қалада жаңа тұрғын аудандардың бой көтеруімен қатар, оларды қажетті инженерлік инфрақұрылыммен қамтамасыз ету де маңызды. Сондықтан жаңадан салынып жатқан үйлерге су, электр, жылу және басқа да коммуникациялар тартылып жатыр.

Бұл жұмыстар жоспарға сәйкес жүргізілуде. Атап айтқанда, Президент саябағы аумағындағы 15 көпқабатты тұрғын үйдің инженерлік коммуникацияларын жүргізуге 9 млрд. 957 млн теңге бөлінген. Бұл жаңа үйлердің тұрғындарға қолайлы әрі толыққанды жағдаймен берілуіне мүмкіндік береді.

АУЫЛ МЕН КЕНТ

Көркейту, көгалдандыру, өзгеріс енгізу мен жаңашылдық немесе ондағы тұрғындарға қолайлы жағдай жасау тек облыс орталығына ғана тиесілі бастамалар емес. Қалаға қарасты ауылдық округтер мен кенттер де жоспармен және қажеттіліктерге сәйкес

автокөпір арқылы көлік қозғалысы жеңілдеп, тұрғындардың уақытын үнемдеуге мүмкіндік арта түседі. Иса Тоқтыбаев көшесінен Сырдария

өзені арқылы өтетін автожол биылғы жылдың басты жоспарларының бірі болғаны белгілі.

СПОРТ ПЕН ДЕНСАУЛЫҚ ЕГІЗ ҰҒЫМ...

Спортпен айналысамын дейтін қала тұрғындары үшін қолжетімді спорттық жаттығу алаңдары тұрғызылып келеді. Мәселен, балалар ойын алаңдары, шағын футбол алаңдары мен воркаут алаңдары салынуда. Ресми мәліметке зер салсақ, бүгінде 26 көпқабатты тұрғын үйдің ауласына құрылыс жұмыстары жүргізілуде. Сәтін салса, алдағы жоспарда осы құрылыс жұмыстары қалаға қарасты шет аймақтарда жүргізілімек.

Жақында Қазақстан Халқына қоғамдық қорының ықпал болуымен "Инклюзивті спорт орталығы" бой көтерді.

Сол жақ жағалауға тиесілі қуанышты тағы бір жаңалықты жаңа емханалардың бой көтеруімен байланыстыруға болады. 500 орындық емхана, Президент саябағы аумағында 200 орындық перинаталдық орталық салынуда. Қалаға қарасты Титов және

Мұхтар МАҒАУИН

Сузгісі: бір кездегі ақ шаршы болса керек, ұзындығы құлаша жақын, сатал-сатал, қырық жамау, ескі шүберек екен. Балық - ең үлкені шынашайтай ғана, көбі қолға ілінер-ілінбес шабақтар екен. Кішкентай демесең, жыпырлап жүр. Кемпір ұсынған шүберектің екінші жақ шетінен ұстадым. Бір қолмен жер сызып, жайдай сүзіп келеміз. "Іә, алла, бергеніңе шүкір, - дейді кемпір күбірлеп. - Ризығыңды тауыса. Екі жетімді жеткізе ғер... Ал, көтер, - деді көтер. Көтерді. Суы сүзіліп шыққанда шүберектің ортасында салынды, балдыр аралас көп шабақ қалған. Жағада, екі баланың қасында сырты қарақо-жалақ, ішіне азғана су құйылған көн қауға түр екен, кемпір шабақтарды соған апарып салды. Екінші қауға түсті. Тәуіррек шықты. Үйшілде мыс ештеңе ілінбеді. Содан соң қомша судың қарсы бетіне көшті. Не керек, он ба, он бес перет сүзгенде жарты шелек шабақ жидық, "Болды. Ендігісі ертеңге қалсын. Анау жерде тағы бір су бар. Балығы көп. Бірақ бұдан ғер тереңірек" - деді кемпір.

"Бұл қалай болды?.." - дедім мен жағаға шыққан соң, шұлғауымды орап, егігімді қол жатып. "Е-е, мырза жігіт, айт, айта - орнына келмейді, - деді кемпір, - Тым асығыс болмасаң, дәм ауыз тіе кет. Мына балықты біз бүгінге тауыса алмаймыз. Құдай ертеңгі қазығын тағы бере жатар". "Шеше, қалай, мына құрт шабақтар да асуға келе ме?" "Қазір көресің, - деді кемпір. - Басқа түссе баспақшы деген. Мен үйрендім. Кемпір анадайдан бұта түбінен салдыратып кесе, табақ және тайқулау түбір шелек әкелді. "Міне, былай, - деді маған көрсетіп. - Шабақты алып, сығып, шегін шығарасың да, суға шайып, темір шелекке саласың. Қазыр, құлындарым, шәкіл... Мына ағаларың жақсы кісі екен, екеулеп тез жасап тағастаймыз" - деді мешел екі балаға қарап. Өлде әбден мәңгіп кеткен бе, өлде қарындары тоқ па, бастары қауғадай, мойындары қылқиған екі бала сылбыр қимылмен тас қалап, құм құйып, ерине ойнап, өз беттерімен отыр. Біз жұмысқа кірісіп беттік. Көн шелектен шабақ аламыз да, қармақпен желбезек түбінен жылжыта сығам. Тарының түіріндей ғана көкшіл өті, бидай дөніндей ғана торсылдағы мен жіптік-жіптік ішек-қарны ақтарылып сыртқа шығады. Өңіңе тоқ балық. Және көп. Кемпірдің саусағы епті, мен үшеу-төртеуін тазартқанша, оншақтысын аршып тастады. "Соны-мен, шешей?" - дедім кемпірді әңгімеге тартып. Өрине, ас үшін емес, әңгіме үшін бөгелген. "Иә, - деді кемпір терең күрсініп. Маған бажайлай қарады. - Тілің таза екен. Осы сен шалақазақтар ішіндегі таза қазағы болып журме". "Рас", - дедім. "Туған жерің қайда?" "Туған жерім Есіл еді. Өскен жерім Сарысу". "Она бұл қимылмасың, - деді кемпір. - Анда Ақжайқыннан мына Қамқалы көлге дейінгі жерді еркін жайлаған Уыз деген мырза болған. Уыз бай. Мүмкін естеген де шығарсың. Шеше, шеше деп отырсың, бүгінгі түрісе қарама. Менің жақсы сенген кіші болса керек, отызға жаңа іліндім. Алмаш еді менің атым. Уызбай байддың дәуірі жүріп тұрған кезінде атағымыз естіп айттырып, қырық жетіні матап беріп, сонау Созақтан алған сулу тоқалы мен едім. Бұлықшыған он алты жасымда, күні көше ғана. Менімен бірге байддың ақ отауына құт келді. Сол жағы екінің ұлы Птірбоғра, қатын оқуға кірді. Түңғыш Птірбоғра, үлкен тауып, жақсы көретін жалғыз қызына баяғы Байзақ датқаның әулетімен құда болды. Уыз мырзаның жасуы қырықтан жаңа асқан, атан егізді құдықтан тартып шығаратын, қайраты кемел шағы. Мені тоқал емес, үлкен келіндей ерке ұстады. Айтпау айтайн не керек. Уһ... Ауылымыздан айтын-сауық, жиын-той арылған емес. Алаштың жақсысы үйімізге соқпай өтпейді. Орыстар да келетін. Үлкен келіндей құдық. Жинанқез оқымыстылар. Бұл орыстардың түрі де, мінезі де басқа еді. Кейінгілермен салыстырып айт-там. Өңнен марғасқа. Сырбаз, сыпайы. Тіпті, төкаппарлығына дейін жарасымды. Байекеңнің атын атамайды. "Мұрза" деп қана сөйлеседі, мені "Ханум" дейді: бірде омырауы толған шен, бет-аузы толған сақал, бірдене бірденеш дейтін оқымысты ұлық қолымнан да сүйді. Міне

мына қолымнан! Ал-
маш қап-қара көн бо-
лып, жарылып-жарылып
кеткен, күк сүйек қолы-
н көрсетті; тырнағы аз-маз
өскөнімен, саусақтары
салалы, түзу екен. - Ерке
болдым, қызықты дәурен
кештім, - деді Алмаш
сөзін сабақтап. - Отызға
толғанда өн сегіздегі
өңім сақталып еді... Тек...
нәресте көрмедім. Әсі-
рештей уайымдағанмен,
ешкім кем санамай-
мы; бөйбешінің балалары
тегіс апалап тұрады,
келіндерімнің етегінен
өрбіген саби түгел менің
бауырыма. Мен түскен
жаулы оқуға аттанған
Әлижан Петірбордан
демалысқа келгенде ар-
найы сөлем берген. Төрт
құбылап түгел еді. Бір
мен емес, барлық жұрт
шат-шадыман бола-
тын. Жары-жақсыбай
бар, малшы-жалшы көп,

роман

САРЫ ҚАЗАҚ

бірақ аштан өлген қазақ жоқ еді... Жаңа өкімет жеңді, заман бұзыла бастады. Бұрынғы, маңдайы кере қарыс, сақалы қауғадай, жылы жүзді, өңі суығының өзі кісілікті, маңғаз орыстардың орнына өңшең қару асынған, қылыш байлаған, жақтары қушпаған, көздері шақырайған, түстері ызбарлы, өз-өзінен ашулы басқа бір орыстар келді. Бір кезде Орынборда үлкен қызметте жүрген Әлижан мырза үсті-үстіне хат жазып, сәлем айтып жатты. Малды өткіз, малдан құтыл деп. Мал деген көңілдің дерт, көздің құрты. Уыз мырза қанша кінәлс да, ұлының сөзін тындап, қолдағы малды тегісімен аталас аяғынға таратып берді. Бодасуыс, телеуіс, құдай атымен. Өзіміздің төрт үйде жетпіс-сексен жылқы, екі жүздей қой ғана қалды. Сөйтіп, көмпексе басталғанда қара тізімге ілінбеді. Бірақ өкімет тыныш қоймады. Өкімет тыныш қойса, өз жұртымыздан таптық қорлықты: көре алмаған, ішінде кірнесі сақталған ауылдақ, кеше ғана ірі байлардан алған азғана үлесін жеп, қырып біткен қарпін-қасер, малшы-қонсы енді бізге көз алаптың, өңешін сөздіе да отырды, ұрпап, талап, шетінен іріте берді. Сөйтіп жүргенде Әлижан мырза Алаш азаматтарымен бірге қамауға алынғаны туралы хабар жетті. Ізніше, інісімен сыбайлас деп, байдың үлкен ұлын ұстады. Көп ұзамай қалқоз басталды. Қолдағы азғана мал түгел алынды. Ол мал ортада тағы тұрған жоқ. Ресейге көмек деп, осы өкіметті оратқан жұмысжесе жәрдем деп, дүркін-дүркінімен айдап әкеліп жатты. Көгенде қотыр лақ қалмады. Сонда да жан бағуға болатын еді. Жұрттың сойып алған соғымы бар. Бұрыннан жиған құрт-майы бар. Мылтық асынған белсенділер үй-үйді аралап, кебеже, сандықа дейін ақтарып, қора іргесінен қырман басына дейін қазып, тіске басар дәм атаулыны сыпырып отырды. Ақыры міне... Ордалы жұрттың орны ғана үңірейді. Қаптаған елден қарасын да таппайсыз, Түгел келті. Барымызды шым-шымдап аузына тосқан, ажалы жетпеген екі немере қалды. Жанымыңың сірілігінен мен қалдым..."

Әжептәуір отырдық. Шабақ бітер емес. Қауға ішінде қарындары тырысып, жапырап төңкеріліп жатыр. Қол суқсаң, түбі құрттай қанайды. Аршылып, темір шелекке көшкени онның біріне жетпейді. Мен жалылып, қахып кеттім. “Е-е, жарар енді, - деді заманында қымыз бен шұбаттан басқаны ішпеген, қазы мен қартадан басқаны жемеген, бір кездегі сулу тоқал. - Мына, бетінде жүрген үлкенірек бес-алтауын арысқақ болды!” Жіті қимылмен сәбидің шынашағындай жаңа шабақтардың оншақтысыны бірінен соң бірі сығып, шетімен тазартты да, қалғандарын қауға түбінен қос қолдай суырып алып, темір шелекке түгел көшірді. Үстіне жаңа жаңа өзіміз жалдаған судың шеткері тұнығынан төрт-бес ожауын әкелп құйды, шырт еткізіп шапқақ шағып, күні бұрын жинап қойған шөлпешін тұтатты. Ағаш мосысы да әзір екен. шелекті лаулаған от үстіне ілді.

"Қырық жыл қырғыннан да тірі шығатын ажалсыздар болады ғой, - деді Алмаш аузы-басы тобарсып, отқа шөпкек қалап отырып. Аман қалған қадау-қадау кісілерді жинап, қайтадан қолқоз жасап жатыр дейді. Кеше төменнен бір топ жаяу өтті. Үй басы мал береді дейді. Құжақ Көлешекін кетті, Стәлін білмейті, енді жұртты жарылқамақ. Тек қалқозға кірсе болғаны. Кім сенеді. Қалған елді жинап алып, амалын тауып, тағы да қырғалы жатыр. Бірақ жан сауғалар жерің қане, Еңді аяйтын нең бар. Мылтықпен келіп, айдан әкетіп жатса көрерміз. Әзір осы жерден бұйырған несібімізді жейміз. Анау тұста, жар астында күреміз бар. Қысқа елдің қанша заман..."

Шелек бұрқылдап қайнап, іші толған шабақ қуырған қарамықтай аппақ боп жарылып, шат-шөлекей араласып жатыр. "Болып қалды, - деді Алмаш, мен үңіле қарағанға, қарны ашып отыр деп

ойласа керек. - Енді сәл ғана...

Аздан соң шелек оттан түсті. Ішіндегі қайықа бырысқан, ішек-қарны жарылған, түріпкентен бөлінген шабақтар түбіне тұнып, қайнаған су шымырлап барып басылды. Басылған кезде қарасам, беті көлкілген май екен. Көдіміп май. Алмаш қалқи сузіп, жарты кеседей сап-сары көгілжіп май алды. Шелек асылғанда от басына келген, үңсіз телміріп отырған екі немересім жарты қасықты ішкізген. Содан соң ағаш қасықты көсіп алып, маған ұсынды. "Алда жарылқасын, - дедім мен. - Өзің іш. Балаларыңа сақта". Ал-маш майды аузына апара берді де, кесеге қайта құйып, қасық басын жалау-мен шектелді. Содан соң ботқа болып кеткен шабақтарды түгел сузіп алып, жеке ыдысқа салды. Қымыз ішетін үлкен қара аяқ екен. Ортаға тақау шықты. Енді жейтін шығармыз дегем. Жемедік. Алмаш түйіртпек ботқаны қасық сырты-мен одан әрмен араастырып, жаныш-тап, майдалай бастады. Көріп отыры-мын, арашылмаған шабақтардың ішек-қар-ны, жыны мен еті қоса ұнталып жатыр. Ісіне тиянақты әйел сияқты, мұқият езіп-толған соң, үстіне екі қасық май құйып, тағы араастырды. Содан соң жер

жұрттың ішінде біздің Айсалқам жоқ деп кім айтар. Үміт мол еді.

Заман азған, адам тозған кезде ең үлкен бақыт - бас амандығы, ең үлкен қуаныш - қарын тоқтығы десек, біздің бақыт - өлшеусіз, қуаныш - кенеусіз екен. Өмір үйреншікті арнаға көшкен. Күн озған сайын тіршілік жеңіліп, түсті. Көңіл таза, уайым жоқ, жер бетіндегі алғашқы адамдар сияқты тіршілік кештік. Жұмыс ауыр болма-са да жеткілікті, алданыш мол. Өмір қызық. Мұндай мендегі оңаша ғұмырды, әдетте, біріншағы күндер, қалыпты тіршілік деп сыпаттар еді. Ал біздің бір күніміз бір күнімізге ұқсастай, тіршілік те бай, сан салалы. Мен осы медин-де өткен соңғы он алты жылда аса бір мағыналы ғұмыр кештім деп ойлай-мын. Іш-сіртпей бірдей тазарды. Өмір мәнін, замана жайын түйсінгендей бол-дым. Өкінер, қайырлық қарар ештен-е қалмаған. Тағдыр алда қандай сыбаға тартса да реніш, кейіс орынсыз. Бәріне ризамын. Өйткені мен он тоғызға жет-пей үзілген өмірімді жазмыштың күші-мен қайта жалғастырдым, екі емес, үш есе ұзарттым. Әке таптым, жар тап-тым, бала сүйдім. Сондықтан ер күнім

Аман түйеде тыныш жоқ, жемтік іздейді, күресінді қазады, ала қанаттарын тынымсыз қағып, ұй маңындағы тезек, қық, қоқым атаулыны шашады, тіптігі сарылдаған, шыпылқтаған даусына дейін сүйкімсіз көрінсе керек. Бірақ сауысқансыз ауыл болмайды. Тіріліп бар жерде, малды ауыл бар жерде сауысқан да бар. Міне, біз де жетіппіз-сол бақытқа. Оның үстіне, маң дала-да бізді қара тұтып келген жалғыз осылар. Сауысқанның алғаш қонған жеріне артық-ауыс тамақты төгіп тастадық. Күн-сұсылтып кетсе ықтасын болсын деп, сол маңнан сексеуіл тігіп, ескі тулақтарды байлап, қалқа жасадық. Сауысқандар ешқаша кетпеді. Ауылдың ана шетінен мына шетіне ушады, андайда жайылып жүрген өрелі атқа, түйелерге барады; біздің меймандос көңілімізді таныған соң, тура күресінде, қол сөзім жерде отыратыны болды. Жеммен кенде емес. Кейде, тіпті, жас ет салып тұрамыз. Өрине, асыранды сауысқандармызды жемдейтін кішкентай Жансалқам. Өткен жылы көрліктен өлген, көңілге әжептәуір қаяу түсірген Бербасар төбет-ті күн сайын еске алушы еді, ойын табылып, сергіліп қалды. Көктемге қарай сауысқандар бізді тастап, әлдеқайдағын шыңып кеткен. Бірақ қыс түсе қайта келді. Көбейіп, оннан асып. Жансалқам үйішіп жана емес, бәріміз үшін мерекелі той болған. Жазға қарай менің жемді молаырақ салып, жайлақ ыдысқа үзбей сус құйып, сауысқандарды ұстап қалмақ әрекетімнен ештеңе шықпады. Тағы кеткен. Тағы да қыс түсе аман оралған. Қарасы молайып, жырымаған жетіп. Өзіміз өсірген, өзіміз асыраған сауысқандар бізді ешкімге сатқан жоқ. Кейде әжептәуір азайып, кейде күрт көбейіп, қыл сайын алыстағы қыстауларына қайтып келіп тұрды. Енді ой-лайымы, алдағы қыста қайтер екен?

Мол асқа кенелеміз деп, жазда жаңадан туған балаландарын ергіп, өлі даладан өрең асып, қанаттары талығып, қысқы жайға жеткен кезде қараң қалған ескі қорықты көреді. Даланың адамға бауыр басқан еркін құсы жылайды, жоқтайды, азам тұтады. Сол сауысқандардан басқа кім іздемек біз бейбақты?!

Күй тілемес сауысқанның өзі Бетпақ-
даладан қашатын аптап жазда құмырсқа-
асырамақ болдық. Кәдімгі құмырсқа.
Шөлде кемірушілердің, кесіртке-жылан,
шыбын-жірейдің неше атасы бар-
сияқты. Зоолог, энтомолог болсам, өзім-
үшін ғана жасайтын, жариясыз ғылымда-
талай ханалық ашар едім. Бірақ ұсақ-
жәндіктер ішінде құмырсқа ғана менің
қызылдімді аударған. Бала кезімде тайлай
көзгілгатаған, орманның шөмеіле илеулі,
бармақтай қызыл құмырсқасы емес.
Арқаңың от орнындай дөмпеш илеулі
қоңыр құмырсқасы да емес. Бұлардан
әжептәуір кіші, шымалдан көп үлкен,
жылтыр тақа құмырсқа. Илеу деген
ататымен жоқ. Тарам-тарам даңғыл жоқ
салмайды. Шептесін тақыршақты тесіп
қазған, ши қуысындай ғана жіптік іннен-
санамалап шығып жатқанда, айырым
белгілері танылса, бір ұяда қаншасы
барын түгендеп алуға болардай. Жиыр-
ма-отыз. Қырық-елу. Аса жүз. Мен
әуелде мұндай шағын үйелмен құмырсқа-
ның аздығын дәл ойлаған. Байқап
қарасам, қырық-елу қадам өткен сай-
ын дәл осындай уялар ұшырасады.
Неге бір жерге жиналмайды, неге
үлкен илеу құрамайды? Тамақтың тап-
шылығынан екен. Илеулі ортада мөл-
шерлі төңіректен соншама жәндікке
жеткілікті нәр жинау қиынға түсер еді,
сондықтан шөлдегі құмырсқа шашырап
қоныстанып, тіршіліктің дәл осы өңір-
үшін ең қолайлы тәсілін тапқан. Бірақ
ауыл іргесіндегі құмырсқаның жағдайы
басқашарақ болуға тиіс. Мен сандары
көбейтпек, илеуге жинамақ болып,
үлкенірек көрінген үйелмендердің
бірін қолдан асырай бастадым. Яғни,
үш төңірегіне тамақ қиымдарын тегіп
тастаймын, тіпті, шыбын қағып, қоңыз
ұстап беріп жүрдім. Екі басы буылтық,
ортасы қылдай, жылтыр тақа құмырсқа-
ның өзінен әлденеше есе үлкен жүкті
еркін көтеретініне, қалай қарай кет-
се де, өздері үшін меніреу орманға
паралап шөп ішінде адапсай жөн та-
барына қайран қалам. Дүниенің біз-
бөзіп шыққан екінші шеті түгілі, осы-
дан бірер шақырым жерде не болып
жатқанынан мүлде бейхабар, өз заңы,
өз тағдыры бар, бәлкім, өзіндік қуаныш,
өзіндік қызығы мол тіршілік кешіп жат-
қан жәндіктерге сағаттар бойы қараи-
мын да отырам. Ақыры, біздің бұл
араға көшіп келуіміз ымыдаған жыл-
дар бөші ұрпақтан-ұрпақ жалпап,
осы кең далада тіршілік кешіп жатқан
құмырсқалар әулеті үшін оңалмас апат
әкелгеніне көзім жетті. Мал тапаймы,
адам аяғы баспай тұрмайды. Менің
арнайы қамқорлық жасаған әрекетіме
қарамастан, екі-үш жазда үш іргесінде
ештеңе қалмады - уялары бұзылып,
қырылып біткен. Аял шөлдегі бейбіт
құмырсқалардың ияны да сонау қиян-
дағы солтүстік астанада басталған
бүліктің нәтижесі болып шықты. Бізден
кіне жоқ. Бірақ құмырсқалардың
жазғыры қанша?.. Табиғат таңа, тіршілік
заңы осы болса, азын тапаң, әлсізін
алып жеген адам әулетінің бар ісі оң
болғаны гой. Кісі есебі кісіден, ұлыс
есебі ұлыстан... Ал жер бетіндегі адам-
зат тұқымы мүлде құрып кетсе, жанды-
жансыз табиғат өркендеп өспек, өзінің
шын мұратын таппақ екен. Менің бұл
жорытыңдыға келуіме Бетпақтағы,
Бетпақ емес, бүкіл қазақ даласындағы
өбекен-киіктердің тағдыры себеп болды.

(Жалғасы бар)

түстес қоярқай, қою ботқаны менің алдыма қойған. "Жартысы сенікі, мырза жігіт, - деген. - Сен болмасаң, ширегің де ұстай алмайтын едім. Жеп, әлденіп ал. Шөлдесең су мол. Ал енді..." Өзі саусағының ұшымен шөкіп алып, ұдағы қарақатан балапандар сияқты аузын ашқан екі ұлды кезекке-кезек жемдей бастады. Мен дүдәмал көңілмен аз оырдым да, адал асқа қол создым. Дәмі қышқылты, соншалық сүйкімсіз екен. "Балықтың өтінен, - деді Алмаш. - Залалы жоқ, Мүмкін, іштегі ұды жоюға пайдасы да бар шығар. Аз болса, түгелге жуық аршитын едім. Өзің де асықтың. Ештеңе етпейді". Мен көңіл үшін тағы екі-үш түйірін алдым да, кетпек ыңғай білдіріп, етегімді қақтым. Қоржынымда бітеу қазы, майлы жая, тағы қаншама сур бар еді. Екі аптаға өлшеп алып шықсам. Бірден берсем бе, бермесем бе деп ойланyp, тағы аз бөгелдім. "Бізге ештеңенің керекі жоқ, - деді менің ойымды сезгендей Алмаш. - Құдайдың көзі түзу болсын. Ал сен, жапан түзді қолдас қылған мырза жігіт, бұл жақта көп бөгелме. Атын да мықты, қаруын да сай сияқты. Бірақ өкіметтің көзіне түссен тегін жібермейді". "Олар да аштан өлмеппе еді?" - деп сұрадым. "Аштан өлген белсенді көрегі жоқ, - деді Алмаш. - Райкомың да, атамның да, пұрқорал-соқтың мен келеуін де бала-шағасы, шаңырақ-үйелменімен тепіс аман. Ендігі жалғанда солардың ұрпағы жасайды. Қанды жерде қузын семірде деп бұрынғылар бекер айтпаған. Сақ жүр. Келген жағына қайт. Бұл елдігі ғайыптан тірі қалған жақсы азаматтарына кездесе қалсаң, Алмаш сұлудың қолынан дәм таттым дейсің. Тірі екен, екі немересін қатарға қосу үшін тітін жеп жүріп аман қалыпты, енді шабақ аулап, лай судан май сүзіп жүр дейгісің. Заман оңалса, дастарқан қайтадан толып, қарын тойса, тәубасын ұмытпасаң, ел бүлінген шақта аштан өлген мың сан мүсінге дұға қыла жүрсін дейгісің. Саған да айтарым осы, мырза жігіт. Қайт келген жеріңе, пәлеге жолықпай тұрғанда!."

Бірақ мен қайта алмадым. Қаралы алқалары жағалап, тағы екі-үш жұлдыз. Дала кезін аң, құс аулап, су бойлап барып ұстап, әлдебір себеппен қор сақтап, ең аяғы ит жеп, тышқан қазып, әйтіп-бүйтіп ғайыптап аман қалған біраз адаммен кездестім. Андай сөйлесем, Сарысудан туыс іздеп шыққан жолаушы болып біраз жеген қаныққан. Ақыры арып-аршып, Көкқайлауға жеткенде, үрейленіп, ұайтөкедап отырған қатын-баламмен, қарт өкөммен қауышқанда Жерұйықты (гүпнүсқадан) «Обетованная земля» - М.), жана талпаңдай еркін тыныстап едім.

Сырттан қайыр жоғын, дүние ойран болып, іргелі елге заманауқ орнағанын білген соң, біз түйітқан шығар, өткенге оралар жол кесілгеніне біржола тәнті болдық. Әкей де, мен де мәңгі бақи осында қалатынымызға ден қойдық. Айтпай ғұысқамыз. Бізді ендігі әлеммен жаластыруы мүмкін жалғыз-ақ жіптік бар. Ол - қарындасым Айсалқам. Біз әйтпін-бүйпін бой тасалап жүргенде Сарысуадағы басы асау барлық тама ойға қарай төгіліпті. Арқадағы зорлық-шы өкіметке бой ұсынбай, Орталықтан келген, осы жүгенсіз заманның өзінің шегінен шығып, ойына келгенін істеген қаныпезер, зорлықшыл әкімді қос-шыларымен бірге, тірідей кескілеп өлтірген де, бір-ақ күнде түп көтеріле көшкен. "Ескі жұрттың қасқыры жеткен жоқ, жаңа жұрттың қасқыры білген жоқ" дегендей, аргы өкімет қуып жете алмай қалады, бергі өкімет жаңа тәртіп орнатып үлгермейді, екі ортада әлөім-төлімін басталған. Өріне, олардың да барын сыпыруға кіріскен, бірақ ешбір есепке еңбеген, орнығып қоныстанбаған жалпақ жұрттың біраз малы кең даланың өр тарабында қалып қойса керек. Тама дін аман, көп болса жаратысы ғана аштан қырылды дескен білетін кісілер. Соң тірі қалған жарым

куаныш еді. Кесірленер, қамығар ретім жоқ. Ерігер жөнім тағы жоқ. Қазір ойлап тұрсам, осы таршылық заманның өзінде демалыстағы адам сияқты болыппын. Малдың бар бейнеті екенім мойнында. Үйдің бар шаруасы әйелдің қолында. "Адам тозаққа да үйренеді" деген сөз бар қазақта. Яғни, тағдыр жазса, пенденің көтермейтін бейнеті жоқ. Өкім мен әйелім бәрін көтерді. Өздері үшін ғана емес, мен үшін, менің жалғыз қызым үшін... Бұл да істің бір жағы ғана болар. Қазақ шалы мен қазақ әйелі өздерінің мың жылдық дәстүрінен оза алмаған, ата-бабаларынан қалыптасқан табиғи мінезін, адамдық шар-тын сақтаған. Сондықтан да бейнет астында жүрміз, қиындық көріп жатырмыз деп ойламаған, қамықтаған. Өкем малға қарағаннан жалықтапды, тіршілік тұтқасы деп қана емес, адал серік, тағдырлас жан иесі ретінде сүйсіне қызықтапды. Ең үлкен куанышы - биелердің құлындауы. Егер от молы-рақ болса, жылқы төрт-бес-ақ жыл-да бірнеше жүзге жетер еді дейді. Бұл кісінің айтуынша, шаруа жақын, жер жайым жақсы білетін, еңбекшіл адамға ғана мал бітпек. Жеті атамыз-дан байлық арылмауы, әрине, Қыдыр қонғаннан, сонымен қатар, ақыл мен іс арқасында келген зейнет деп отыратын. Бірақ байлыққа ұмтыламын. Керексіз аз алдына, біз қоныстанған қуаң жер тым құрса елу жылқыны көтер-мейді. Жырмасының өзі артық. Сон-дықтан өсімін шектеп отырдық. Яғни, екі-үш айда бір жылқы соямыз. Екінші жылы мен тағы да жаз бойы бейнет-теңіп, азық сақтақ шошала - жер келе-емес, еңкейіп әрең кіретін қасқыр апан-есігі бар үңгір қойма қазғам. Қойы бұ-су қатырып, мұзға толтырғам. Енді жаз бойы жас ет жейміз. Ас-су, әрине, Загираның қолында. Жалаң еттен тағамның неше түрін жасайды. Таяу төңіректегі тезек теріде, теріскен шаба-ды; түенің жүнінен алаша тоқиды, ши-дем тігеді, шуда мен қылдан арқан еседі; сойысқа түскен жылқылардың терісінен тайтұлқа жасайды; и салып, малма сап-сиды; бие сауып, қымыз ашытады, ба-ласын қарайды, бір сөзбен айтқанда, ертерден кешке дейін жұмыстан бір бо-самайды. Шаршадым деп, қажыдым деп қабақ шытқан емес. Мен көргенде қазақ әйелі сән де куды, салтанатқа да малынды, той тойлап, ойын-сауық та құрды. Заманына, ортасына лайық күн кешетін. Қайткенде де түңлік ашып, қақан көтеріп, бала күткеннен артық бақыт бар деп білмейтін, жар құшағы, ошақ басынан бөтен тілегі болмайтын.

Қызмешті, күн емес, шаңырақтың құ-ны, ауылдың ұйтқысы, айтқаны түгел ор-тына келетін толық өміріш. Өлемдегі ең озық заманғы әйел - сол, өткен күнлердегі қазақ әйелі деп ойлаймын.

Біздің өзгеше тыныш, ерекше бақытты, кең арналы өмірімізде күтпеген оқиғалар сирек болатын. Соның бірекеві есте қалыпты.

Көкжайлауға біржолға орныққаннан соңғы үшінші қыс қой деймін. Бізден ертерек тұратын әкей сырттан өзінде болмаған әдетпен, дауыстың кірді: "Стамбек! Ай, Stamбек! Сауысқан келді, сауысқан!" Атып тұрып, күлімді жамыла сала сыртқа ұмтылдым. Менің соңымнан Загира мен кішкентай Жансалқам да шыққан. "Қане, қайда?" – дейді. "Әнеки!" Тура күресінің! ар жағында, алдыңғы күні ғана сойылған малдың қаны мен жыны тегілен жерде шымылықтай жұн, жеті-сегіз ала қанат сауысқан жор. Олар да қара ансай ма, әлде бізден қатер жоғын аңдады ма, таяқ таста- барғанға дейін ұшыпды. "Шошы- нып кетпесің!" – деген екей. Ізімізбен басып кері қайттық. "Құдая, тәуба! дейді екей. - Біз де ел екенбіз. Аяул екенбіз. Сауысқан келді деме, құт келді десеңші!" Артынан сурастырып көрсем, қазақ ұлымында ең берекесіз, ең сұмбайық күс - сауысқан екен. Жауып ат,

Бұдан бөлек протездік-ортопедиялық көмек алу үшін басқа елді кезеге бару қажет болса, жол шығыны өтеу қарастырылған. Жол шығындары жылына екі реттен өтелмейді. Ал ұсақ протездік-ортопедиялық құралдарды алу кезінде жол шығыны бір рет өтеледі. Сондай-ақ, баланы протездік-ортопедиялық көмек алуға алып барған адамның жол шығыны да бір рет өтеледі.

«Бірінші байлық»

Қызылорда облыстық Төтенше жағдайлар департаментінің цифрландыру, ақпараттандыру және байланыс бөлімінің бастығы, марафоншы, спорт әуесқойы Жандаулет ОНДРЕЙ:

СПОРТПЕН АЙНАЛЫСУҒА ҚАЛАДА МҮМКІНДІК КӨП...

- Өзіңізді ең алдымен қалай таныстырар едіңіз? Кәсіби спорт маманысыз ба?

- Мамандығым бойынша құтқарушылық қызметтемін, азаматтық қорғау полковнигімін. Қазіргі таңда облыстық Төтенше жағдайлар департаментінің цифрландыру, ақпараттандыру және байланыс бөлімінің бастығы қызметін атқарамын. ТЖМ қызметі мені тәртіпке, жауапкершілікке, тәзімділікке және кез келген жағдайда шұғыл әрі дұрыс шешім қабылдауға үйретті. Бұл қасиеттердің барлығы спортта да аса маңызды деп есептеймін.

Өзімді ең алдымен спорт саласында 20 жылдан астам тәжірибесі бар спортсүйер адам ретінде таныстырар едім. Мен үшін спорт — тек жарыс пен жүлде емес. Спорт адамды тәртіпке, еңбекқорлыққа, сабырлыққа және қиындыққа мойымай, алға ұмтылуға тәрбиелейді. ТЖМ-дегі қызметім мен спорттағы тәжірибем бір-бірін толықтырып келеді. Сондықтан спортты мен өмірімнің ажырамас бөлігі деп қабылдаймын және алдағы уақытта жинаған тәжірибемді жастарға үлгі етіп, салауатты өмір салтын насихаттауға өз үлесімді қосқым келеді.

Сонымен қатар бір спортынан ардагерлер арасында әлем чемпионатында жеңімпаз атандым. Бұл жетістік мен үшін өте маңызды, өйткені ол ұзақ жылдар бойы еңбектенудің, тұрақты жаттығудың және спортқа деген адалдықтың нәтижесі деп білемін.

Спортпен айналысып келе жатқаным 20 жылдан астам уақыт болды. Осы жылдар ішінде бір спорты, жүгіру және велоспортпен тұрақты түрде айналысып келемін. Жүгіруден 42 шақырым 195 метрлік толық марафон қашықтығын 11 рет бағындырдым. Бұл әдіс физикалық дайындығын қатар үлкен тәзімділік пен мықты ерік-жігерді талап етеді.

- Салауатты өмір салтын ұстану денсаулыққа қамқорлықтан туындаған ойдан бастау алды ма, өлде спортқа деген әуесқойлық па?

- Менде екеуі де бар. Бастапқыда спортқа деген қызығушылық болса, кейін оның денсаулыққа қаншалықты әсер ететінін түсіндім. Өзім үшін салауатты өмір салты белгілі бір кезеңге арналған жоба емес. Ол - күнделікті әдет. Бір күн жүгірдім деп денсаулық өзгермейді. Нәтиже тұрақтылықтан келеді.

- Спортты серік еткен бір топ қызылордалықтар болып, күнделікті басқосу ұйымдастырасыздар. Бұл тансық емес, бірақ біздің аймақ үшін алған жаңа бағыт деуге болады. Кімнің бастамасы және бұл қалай ұйымдастырылды? Арнайы қаржыландырылатын жоба ма?

- Басты идея - адамдарды таңертең ерте тұрып, денсаулықтың алғышарты ретінде қозғалыс жасауға ынталандыру. Арнайы жоспармен басталмады, бастапқыда жүгіргісі келетін адамдар жиналды, кейін қатарымыз көбейді. Бұл жерде ең маңыздысы — қаржы емес, адамдардың өз еркі мен қызығушылығы. Әркім өз уақытын бөліп келеді. Біріміз жүгірсек, біріміз жүрміз, біріміз жаттығу жасаймыз. Ең бастысы — бірге қозғалу, бірге салауатты өмір салтын ұстану.

2016 жылы «Оян, Қызылорда!» челленджімді жүзеге асырдым. Арада он жыл өткен соң бастаманы әрі қарай жетілдіріп, «Тән саулығы» атты жаңа жобаны қолға алдым. Оның шарты бойынша қатысушылар бір ай бойы күн сайын таңғы сағат 9:00-ге дейін үш тапсырманы орындауы тиіс. Белгіленген 6 жаттығуды жасау, 2 шақырым жүгіру және 5000 қадам жүру. «Тән саулығы» челленджі

Салауатты өмір салтын кеңінен насихаттап, қала тұрғындарын денсаулыққа шақырып жүрген Жандаулет Ондрей көпшілікке әуесқой спортшы ретінде таныс. Ол әр күні таңда тұрақты түрде жүгірумен, велосипед тебумен, бір көтерумен ғана шектелмей, облыс көлемінде спорт саласының алға ілгерілеуіне де үлес қосып келеді. Оның айтуынша, бүгінде спортпен айналысамын деген тұрғындарға қаражаттың қажеті шамалы. Өйткені, соңғы жылдары Қызылорда қаласында бұл бағытта барлық мүмкіндіктер қарастырылған.

қатысушылардың біреуге бір нәрсені дәлелдеуі үшін емес, ең алдымен өз бойындағы теріс әдеттерді жеңуі үшін жасалды. Жаттығулар кез келген жастағы адамға орай ойластырылған. Ең бастысы — шешім қабылдап, бізбен бірге бастау. Қатысушыларды ынталандыру мақсатында әр адам ортақ есепшотқа үш мың теңге жарна енгізеді. Тапсырмалардың дұрыс орындалуы, уақыты, орны және басқа да талаптар бақыланады. Барлығы бейнежазбаға түсіріліп, жабық ортақ чатқа жіберіледі. Қатысушылардың жаттығулары Strava бағдарламасы арқылы қадағаланады. Ол GPS-трек, қарқын, биіктік айырмасы, жүрек соғу жиілігінің графигі және басқа да көрсеткіштер туралы толық мәлімет жүйрізеді. Есепті ұйымдастырушылар жүргізіп, үздіктерді анықтайды. Шарт бұзылған жағдайда қатысушының жарнасы қайтарылмайды.

- Таңғы спорт түрін таңдаған адамдардың қатарында түрлі сала

- Өзімнің ойымша болады. Себебі біз арнайы спорт залда жаттықпаймыз. Саябақта, жағалауда, көшеде, стадионда жаттығуға мүмкіндік қарастырылған. Спорт залға баруға мүмкіндігі жоқ адам да қозғалысты дәл қазір, өз ауласынан бастай алады.

- Бүгінде қаламызда арнайы жаттығуға, жүгіруге жалпы еркін спорт түрімен айналысуға барлық жағдай жасалған секілді... Сіздің пікіріңіз қандай?

- Келісемін. Біздің қала жүгіруге арналған алаңдармен толық қамтамасыз етілді. Президент саябағында, Ботаникалық бақта, Қорқыт ата және Тағзым алаңындағы скверлерде, Сыр Ана монументі маңындағы алаңда, Сырдарияның жаңа жағалауында таңғы таза ауамен салауатты өмір салтын ұстануға барлық жағдай жасалған. Қуантарлығы, осындай келбетті қалада жаңа ортақ мәдениеттің қалыптасуына өз үлесімді қосып келеміз. Оның үстіне қаланың шырайын тек

өкілдері де бар секілді?...

- Иә, ең қызығы да осында. Бір жерде әртүрлі саладағы адамдар жиналады. Мемлекеттік қызметкер де, кәсіпкер де, мұғалім де, спортқа енді келген адам да бірге жаттыға алады.

Спорт адамның қызметіне, жасына немесе әлеуметтік жағдайына қарамайды. Күнделікті таңертен бөріміздің жиналудағы мақсатымыз - денсаулыққа көңіл бөлу. Ай сайын челленджге әртүрлі орындар мен топтарда жаттықтырушылармен бірге айналысатын 100 адам қатысады.

- Әр аптаға түрлі жоспар қоясыздар ма?

- Әрине. Бір күні жүгіру, бір күні күш жаттығулары, кейде ұзақ қашықтық, кейде жеңіл қалпына келу жаттығулары болады. Біздің мақсат — күн сайын өзімізді қинау емес, ағзаны жәймендеп үйрету. Сондықтан жаттығудың түрін де, қарқынын да өзгертіп отырамыз. Әлеуметтік желілердің арқасында «Тән саулығы» челленджіне онлайн режимде Атырау, Орал, Алматы, Астана және еліміздің басқа да елді мекендеріндегі салауатты өмір салтын ұстанушылар күтпеген жерден қосылды. Ал Қызылордада жыл басынан бері қатысушылар саны, оның ішінде негізінен әйелдер, жеті жүзден асты.

- Қалай ойлайсыз, бұны көше спортына жатқызуға болады ма?

сәулеті ғана емес, тұрғындары да аша түсетіні белгілі. Таңғы самалмен салауатты өмір салтын ұстанып жүрген тұрғындар да бұл қаланың бір көркі деуге негіз бар.

- Біздің қала тұрғындары ара-сында осы немесе өзге де спортқа қатысты әдеттерді қалыптастырып, дәрі-дәрмекке тәуелділікке дейін жеткізбей, денсаулығын қолға алушылардың қатары артып жатқан секілді?

- Мен дәрігер емеспін, сондықтан дәрі-дәрмек мәселесіне медициналық кеңес бере алмаймын. Бірақ өз тәжірибеммен бір нәрсені анық айта аламын, денсаулыққа алдын ала көңіл бөлу өте маңызды. Қозғалыс, дұрыс тамақтану, ұйқы және тәртіп — адамның күнделікті әдетіне айналса, бұл өмір сапасына әсер етеді. Ең бастысы — ауруды күтпей, денсаулықты бүгіннен бастап күту.

- Жігерлендіру үшін қандай да бір сыйлық, не марапат та ұсынылады екен...

- Иә, бізде марапаттың мақсаты — біреуді жарыстыру емес, адамның өз нәтижесін бағалау. Кейде адамға үлкен сыйлықтан гөрі «сенің қолыңнан келеді» деген қолдау маңыздырақ. Сондықтан біз нәтижеге жеткен адамдарды атап өтіп, бір-бірімізге мотивация береміз.

қозғалыс адамның өзін жақсы сезінуіне әсер етеді. Энергия көбейеді, тәртіп қалыптасады, көңіл-күй өзгереді.

Бірақ мен үшін ең үлкен нәтиже — жүгіру жылдамдығы емес. Ең үлкен нәтиже — спортты күнделікті өмірдің бір бөлігіне айналдыра алғаным. Салауатты өмір салтымен тұрақты айналысуыма денсаулығымға қатысты жағдай себеп болды деуге де болады. Осыдан 18 жыл бұрын маған «ревматоидты артрит» диагнозы қойылды. Денемде, белімде, аяқтарыма түрлі ауырсынулар болды, ағзада өзгерістер байқалды. Дәрігер болмаса да, осы белгілермен ауырған адамдарға кеңес беріп, өзіме көмектескен тәжірибеммен бөлісе аламын. Әр адам өз ағзасын тыңдап, өзін тәртіпке салып және нәтижеге жұмыс жасау керек.

- Күн сайын таңғы 5-те жүгіруге сізге қандай мотивация күш береді?

- Менің мотивациям — өзіме берген уәдем. Таңғы 5-те жылы төсектен тұру оңай емес. Бірақ тұрып кеткеннен кейін: «Бүгін де өзім үшін бір нәрсе жасадым» деген сезім пайда болады. Ал адамдардың күтіп тұрғанын білу — одан да үлкен мотивация.

- Ерте тұрып жүгіру өміріңізді қалай өзгертті?

- Ең бастысы тәртіп қалыптасты. Таңертеңгі бір сағатты өзіңе арнаған кезде, қалған күнге де көзқарасың өзгереді. Жүгіру тек денені емес, мінезді де шыңдайды. Кейде жүгіргің келмейді. Сонда да шығасың. Өмірде де дәл сондай жағдайлар көп.

-Таңғы 5-те жүгіруді әдетке айналдыру үшін қандай кеңес берер едіңіз?

- Бірден 10 шақырымнан бастамау керек. Ең алдымен аздан бастаңыз. Мысалы, 15–20 минут жаяу жүріңіз, кейін жеңіл жүгіріңіз. Ең бастысы — күн сайын жасау. Кешкі уақытта киіміңізді, аяқ киіміңізді дайындап қойыңыз. Таңертең шешім қабылдауға уақыт қалдырмаңыз, ояныңыз да шығыңыз.

- Жүгіру кезінде ең қиын болған кез және оны қалай жеңдіңіз?

- Ең қиын нәрсе — аяқтың шаршауы емес, кейде адамның өз ойы. «Бүгін жүгірмей-ақ қояйын» деген ой келеді. Оны мен тәртіппен жеңдім. Мотивация күн сайын бола бермейді. Ал тәртіп болса, сізді бәрібір орыңыздан тұрғызады.

- Жүру мен жүгірудің айырма-шылығы неде деп ойлайсыз?

- Екеуінің де пайдасы бар. Міңдетті түрде жүгіру керек деген сөз жоқ. Кейбір адамға жылдам жүрудің өзі — үлкен бастама. Бастысы, қозғалысыз отырмау. Бүгін жүрсеңіз, ертең бірнеше минут жүгіріп көруіңіз мүмкін.

- Дерек те, пікір де өртүрлі. Бірі күніне 10 мың қадам дұрыс десе, енді бірі қарсы пікірді құптайды. Бұған не дейсіз? Жалпы, қай кезде дұрыс немесе қай уақытта болмайды?

- 10 мың қадамды міндетті норма деп қабылдаудың қажеті жоқ. Адамның жасы, денсаулығы, дайындығы өртүрлі. Менің ойымша, ең дұрыс тәсіл — өз деңгейіңнен бастап, біртіндеп көбейту. Бір адамға 5 мың қадамның өзі жақсы бастама болуы мүмкін, ал дайын адам үшін одан да көп қозғалыс қажет болуы мүмкін. Ең бастысы — күн бойы қозғалыста болу және ағзаны жағдайын ескеру.

- Тамақтану тәртібінде шектеу бар ма? Тән саулығы тек жүгірумен шектелмейді...

- Мен үшін салауатты өмір салты тек жүгірумен

ғана байланысты емес. Тамақтану, ұйқы, демалыс — бәрі маңызды. Өзімді қатты шектеп, «мынаны мүлдем жегуе болмайды» деген қағида ұстанбаймын. Ең бастысы — мөлшер мен тәртіп. Спортпен айналысамын деп тамақтануды бақылаусыз жіберуге де болмайды.

- Салауатты өмір салтын ұстануды бастағысы келетін адам алдымен не істеу керек?

- Менің кеңесім өте қарапайым: бүгін бастаңыз. Ертеңді, дүйсенбіні, немесе жаңа жылды күтудің қажеті жоқ. Бүгін 20–30 минут жаяу жүріңіз. Ертең тағы қайталаңыз. Бірте-бірте жүгіруді, жаттығуды қосасыз. Ең бастысы өзіңізді ешкіммен салыстырмаңыз. Өзіңіз кеше қандай болдыңыз, бүгін қандайсыз айырмашылық сол жерде. Денсаулық - бір күндік нәтиже емес. Ол күн сайын жасалған кішкентай таңдаулардың нәтижесі.

- Сұхбатыңызға рақмет! Сұхбаттасқан А.ӘЛИАРЫСТАН

